

Паважаць
Закон
і Слова
стар. 4

Вечныя
пытанні
быцця
стар. 6

У кадры —
беларускі
пейзаж
стар. 12

З юбілеем, Купалаўскі дом!

Фота Кастуся Дробава.

Дырэктар музея Янкі Купалы Ганна Галінская атрымала падарунак ад найстарэйшага супрацоўніка Марыі Чабатарэвіч.

«Прытулак любові — Купалаўскі дом, // Дзе зноў жадалі сустрэцца. // З Купалам у сэрцы ўсе мы жывём. // З Купалам — у сэрцы!» — менавіта з гэтых слоў распачалося святкаванне юбілею Дзяржаўнага літаратурнага Музея Янкі Купалы, які сёлета адзначае 80 гадоў з моманту свайго заснавання. У час Вялікай Айчыннай вайны будынак быў зруйнаваны. Аднак Дом Купалы вярнулі на сваё месца. 9 кастрычніка 1959 г. наведвальнікі прыйшлі ў новы будынак па вул. Купалы, 4. На жаль, некалькі месяцаў не дажыла да адкрыцця жонка Песняра, але яе імя гучала ў гэты дзень неаднойчы, бо Дом Купалы быў створаны ў першую чаргу яе намаганнямі: дзякуючы Уладзіславе Францаўне Луцэвіч была падпісана пастанова аб стварэнні ў Мінску музея народнага паэта Беларусі.

Цяпер гэта адзін з найстарэйшых музеяў краіны! Нягледзячы на такі даволі вялікі ўзрост, мінулае ў гэтых сценах крочыць побач з сучасным, захоўваючы павагу і любоў да творчасці Янкі Купалы. Памяць пра яго жыве ў кожным слове, у кожнай рэчы, у кожным рукапісе... Дарэчы, да сёлетага юбілею была падрыхтавана спецыяльная выстава «Купалаў Дом — 80». Яе прэзентавалі падчас тэдня ў рамках Міжнароднай акцыі «Ноч музеяў — 2024».

У мінулую пятніцу, калі і праходзіла святкаванне юбілею, прагучала нямала цёплых шчырых слоў ад усіх, хто прыйшоў павіншаваць музей і яго супрацоўнікаў з такім сур'ёзным узростам. Сярод гасцей прысутнічалі сваякі — траюрадныя пляменнікі Янкі Купалы Ніна Рамановская, Віктар і Іван Аўлачымскія.

«ЛіМ»-акцэнт

Падзея. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка прыняў удзел у Форуме медыйнай супольнасці Беларусі. Мерапрыемства прайшло ў Палацы культуры вобласці ў Магілёве, куды з'ехалася больш за тысячу чалавек. Прэзідэнт назваў медыяфорум вельмі своечасовым і маштабным праектам. Але ў той жа час ён лічыць, што маштаб такіх мерапрыемстваў павінен быць яшчэ большым. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што тэма форуму «Роля журналіста ва ўмовах трансфармацыі грамадства» гучыць заўсёды актуальна.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі Кірыла з днём тэзіамынаў. «У дзень памяці святых роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія ў знак удзячнасці за шматгадовую нястомную прапу праходзячых святочныя службы ў храмах, узносячых малітвы за Ваша здароўе, — гаворыцца ў віншаванні. — Як прадстацель Рускай праваслаўнай царквы Вы несце ў грамадства ідэалы міласэрнасці і дабра, святло духоўнасці і асветы. Мільёны хрысціян знаходзяць у Вашым архіпаістырскім слове сущасце і адказы на свае жыццёвыя пытанні». Кіраўнік дзяржавы адзначыў вялікую ролю Патрыярха Кірыла ва ўмацаванні братэрскіх сувязей паміж Беларуссю і Расіяй. «Вас чуюць і паважанае далёка за межамі рускай зямлі. Сёння, абпаіраючыся на веру ў Бога, традыцыйныя маральныя каштоўнасці, праз праваслаўе можна дасягнуць міру і згоды ў сям'і славянскіх народаў», — падкрэсліў Прэзідэнт.

Узнагароды. Падчас Форуму медыйнай супольнасці ўзнагародзілі пераможцаў і лаўрэатаў XX Нацыянальнага конкурсу «Залатая Ліцера». Сярод іх — нашы калегі з Выдавецкага дома «Звязда». Пераможцам у намінацыі «Найлепшыя матэрыялы сацыяльна-эканамічнай тэматыкі» стаў звяздоўскі праект «Плеяда маладых», прысвечаны маладым беларусам, якія, нягледзячы на ўзрост, шмат чаго ўжо дасягнулі і зрабілі свой важкі ўклад у развіццё краіны. У намінацыі «Найлепшыя матэрыялы грамадска-палітычнай тэматыкі» лаўрэатам конкурсу стаў праект «Мясцовае самакіраванне», на старонках якога асвятляецца дзейнасць парламентарыяў. Аглядальнік рэдакцыі газеты «Звязда», аўтар праекта «Алімпіец» Валерыя Сцяцко стала лаўрэатам у намінацыі «Найлепшыя матэрыялы па тэматыцы спорту і турызму».

Памяць. Помнік мітрапаліту Філарэту, першаму Патрыяршаму Экзарху ўсяе Беларусі, адкрылі ў Гродне. Ён устаноўлены на тэрыторыі храма Свяціцеля Мікалая Пудатворца. Работа над ім, як піша БелТА, доўжылася на працягу двух з паловай гадоў. Вышыня бронзавага помніка разам з пастанентам 4,6 м.

Пашана. Мастацкі кіраўнік Вялікага тэатра Беларусі, народны артыст СССР і Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, выдатны беларускі харэограф Вялічын Елізар'еў развітаўся з тэатрам — пайшоў на заслужаны адпачынак.

Запрашэнне. Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» запрашае на Дзень адкрытых дзвярэй «На кінастудыю ўсёй сям'ёй», які адбудзецца 1 чэрвеня 2024 года з 10.00 да 14.00, паведамляе БелТА. Уздальнікі мерапрыемства змогуць наведаць музей і здымачны павільён з тэматычнымі фотазонамі, а таксама ўбачыць мультфільмы і фільм «Кіношнікі» Кірыла Халецкага, які нядаўна заняў першае месца ў намінацыі «Найлепшыя поўнаметражны фільм міжнароднай праграмы» на XXIX Міжнародным фестывалі «Кіно — дзецям» у Самары.

Прэзентацыя. Брэсцкая вобласць 2 чэрвеня прэзентуе ў Мінску гала-канцэрт на Рэспубліканскім фестывалі «Беларусь — мая песня», паведамляе БелТА. Для гасцей падрыхтаваў мноства сюрпрызаў: у фазе Палаца Рэспублікі ўсіх будзе сустракаць сімвал Брэсцкай вобласці — зменшаная копія скульптуры зубра, размешчанай на трасе М1, акрамя таго, будзе магчыма папарамаўляць з брэсцкімі літаршчыкамі. У гала-канцэрце прымуць удзел каля 1,5 тыс. чалавек — больш за 50 творчых калектываў, каля 30 валакстаў і інструменталістаў. На сцэне Палаца Рэспублікі ўпершыню прагучыць музычны твор да 85-годдзя Брэсцкай вобласці.

Традыцыя. У Гродне 7—9 чэрвеня пройдзе ўжо традыцыйны Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур. Яго галоўнай тэмай стане сям'я і яе каштоўнасці як у літаральным сэнсе слова, так і ў шырокім разуменні — як сям'я народаў, якія дружна і мірна жывуць у Беларусі. Па інфармацыі БелТА, сёлета збяруцца прадстаўнікі 35 нацыянальнасцей, у тым ліку новыя ўдзельнікі з Аргенціны, Манголіі, Бураціі, Камеруна, Егіпта. Фестываль традыцыйна адкрыве шэсць у нацыянальных уборах па гістарычным цэнтры горада да Савецкай плошчы.

Агляд афіцыйных падзей ад Вялічынны ПЯТРОВАЙ

З нагоды

3 юбілею, Купалаўскі дом!

Сімвалічна, што віншаванне распачалося з песні «Спадчына» на словы Янкі Купалы. А далей прагучалі яго «Явар і Каліна», «Вясна», «Ты прыйдзі ка мне каханнем»... Гэта была цудоўная ідэя арганізатараў — упрыгожыць урачыстую афіцыйную праграму песнямі на словы народнага паэта Беларусі. Здавалася, што ў зале прысутнічаў такім чынам і сам паэт, бо ён сапраўды дагэтуль жывы дзякуючы спадчыне. Сваімі песнямі ўсіх прысутных зачаравалі заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь Наталля Тамела і Дзмітрый Качароўскі, салісты заслужанага калектыву «Нацыянальны акадэмічны канцэртны аркестр Беларусі імя М. Я. Фінберга» Алякс Дзержавец і Таццяна Глузнова, лаўрэат міжнародных конкурсаў Аляксандр Салаўёў.

Не абышлося без падарункаў і сюрпрызаў. Ганаровую граматы за шматгадовую плённую дзейнасць па захаванні і развіцці нацыянальнай культуры Дзяржаўнаму літаратурнаму музею Янкі Купалы ўручыла кіраўнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Ірына Карповіч. У сваім віншаванні яна шчыра падзякавала ўсім тым, хто дапамог адродзіць Дом Купалы, і падажала новых праектаў, каб творчасць паэта натхняла новыя пакаленні. Таксама былі ўшанаваны і супрацоўнікі музея-юбіляра. Нагрудны знак «За ўклад у развіццё культуры Беларусі» ўручылі загадчыку аддзела музея Дзмітрыю Кавалевічу і галоўнаму захаўальніку фондаў Надзеі Саевіч, ганаровыя граматы атрымалі намеснік дырэктара Волга Лебедзь і загадчык філіяла «Ляўкі» Аксана Платонава, падзякі міністра культуры — супрацоўніка музея Валічын Ціханаўеўца і загадчык філіяла «Акопы» Алена Гурэцкая. Усіх, хто быў адзначаны з нагоды юбілею, і не пералічыш...

Дырэктар музея Янкі Купалы Ганна Галінская падкрэсліла сімвалічнасць таго, што юбілей музея адзначаецца ў адзін год з 80-годдзем вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Яна зрабіла невялічкі экскурс у гісторыю стварэння музея. Але лепш усе ахвотныя пазнаёмяцца з ёй самі, калі прыйдуць у Дом Купалы.

Павіншаваць юбіляра прыйшоў першы намеснік кіраўніка адміністрацыі Цэнтральнага раёна г. Мінска Аляксандр Мацэвіч. Ад Саюза пісьменнікаў Беларусі

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«Слова яднае сэрцы...»

Літаратурна-музычная веча-рына «Слова яднае сэрцы...», прысвечаная 90-годдзю Саюза пісьменнікаў Беларусі, адбылася ў Горацкім раённым гісторыка-этнаграфічным музеі.

У мерапрыемстве прынялі ўдзел члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Алякс Цэван і Святлана Цмугунова, настацель храма Святой Жываначальнай Тройцы аграгарадка Расна Дрыбінскага раёна Іерэй Генадзь Мартынаў, вучні сярэдняй школы № 3 г. Горкі, студэнты БДСГА, супрацоўнікі ўстаноў культуры і адукацыі, удзельнікі народнага літаратурнага аб'яднання «Роднае слова», іншыя аматары мастацкага слова.

Прысутныя даведаліся пра гісторыю стварэння і развіцця гэтай творчай арганізацыі, пра горацкіх аўтараў, якія ў розныя гады сталі яе членамі: Ніна Кавалёва, Міхаіл Уласенка, Анатоль Прохараў, Сяргей Кісялёў, Наталля Ніканчук і Алякс Цэван. Імёны гэтых пісьменнікаў добра вядомыя не толькі жыхарам горацкага краю.

У зале гучалі вершы і песні на словы Алякс Казека, Ніны Кавалёвай, Сяргея Кісялёва, Наталлі Азаранка і інш.

Святлана Цмугунова пазнаёміла з творчай біяграфіяй і сваімі зборнікамі і прачытала твор «Я з вершам у сэрцы не загіну...», а таксама выканала песню на свае словы «Храм над горадам стоіт». Цэнтральнай бібліятэцы імя Максіма Гарэцкага яна падарыла дзіцячую кніжку «Прывітанне, дзетачкі...».

Алякс Цэван таксама расказаў пра свой творчы шлях і прачытала новыя вершы. Паэтэса звярнула

ввагу на тое, што «кожны дзень чалавек стварае ўласную гісторыю, а пісьменніку ўмець гэтую гісторыю выказаць словамі і паглыбіцца ў сутнасць рэчаў». Алякс Дзмітрыеўна пажадала прысутным заўсёды рабіць правільны выбар і мець поспех у добрых пачыненнях, а членам Саюза пісьменнікаў Беларусі — нахнення і творчага росквіту.

«Кніга можа быць і добрым сябрам, цудоўнымі лекамі для душы чалавечай, а можа стаць і жудаснай атрутай у жыцці — такое, на жаль, бывала неаднойчы. Не толькі пісьменнікі адказны за сваіх «дзяцей», чытач таксама павінен быць уважлівым да таго, што ён бярэ ў рукі. Бруд з адзежы адмываецца, а з душы і сэрца яго адмыць часцей за ўсё немагчыма. Не пакідайце па-за ўвагай духоўную

дэманію, ад Мінскага гарадской арганізацыі Беларускага прафсаюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму — Сяргей Крысенка.

З нагоды юбілею ўшанавалі і найстарэйшых супрацоўнікаў музея — Фаіну Ваданасаву, Глафіру Кушалі і Марыю Чабатарэвіч. Марыя Кандратаўна Чабатарэвіч нагадала, што ў Доме Купалы заўсёды працавалі адданы творчасці Песняры людзі. Яна падарыла юбіляру бюст Янкі Купалы, створаны скульптарамі Львом і Сяргеем Гумілеўскімі.

Дарэчы, не ўсе змаглі прыйсці на свята асабіста. Геаграфія віншаванняў сапраўды ўражае! «Клопатам сэрца, неабявакавацю думак, руліваццю рук, цэпльнай беларускага слова — вашых і вашых шануюных папярэднікаў — Купалаўскі музей картпаліта і пшчотна захоўвае для будучыні адзін з галоўных сімвалаў беларускай тоеснасці — пранікнёнае паэтычнае слова Янкі Купалы, памяць пра яго асобу і жыццёвы подзвіг», — адзначыў у сваім віншавальным лісце Андрэй Дапкюнас, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Аўстрыі і Славеніі, Пастаянны прадстаўнік пры ААН і міжнародных арганізацыях у Вене, Пастаянны прадстаўнік пры АБСЕ. Таксама была зачытана тэлеграма ад былога дырэктара музея, унучатай плямёніцы Янкі Купалы Жанны Казіміраўны Дапкюнас і віншавальны ліст ад дырэктара Цэнтралізаванай сістэмы дзяржаўных публічных бібліятэк г. Мінска Алены Матвеевай. Даслалі сваё відавіншаванне і калегі з Рэспублікі Татарстан, з сяла Пячышчы, дзе знаходзіцца адзіны ў Расіі мемарыяльны музей-кватэра Янкі Купалы. Кожную дату літаратурнага музея яны па традыцыі святкуюць разам!

Напрыканцы свята былі ўручаны пакеці «Сябра музея». Сярод тых, хто іх атрымаў, — і дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага Якуба Коласа Ірына Мацяц. У сваім віншаванні яна адзначыла, што сяброўства Купалы і Коласа цяпер працягваецца ў супрацоўніцтве Дома Купалы і той устаноўе, якую ўзначальвае яна. І гэта яшчэ раз падкрэслівае: творца жывы, пакуль яго памтаюць і шануюць.

Ірына ПРЫМАК

Алякс Цэван і Святлана Цмугунова.

ежу, і няхай нас усіх бароніць Бог ад усякае наваль», — адзначыў Іерэй Генадзь Мартынаў.

Супрацоўнікі Цэнтральнай бібліятэкі імя Максіма Гарэцкага падрыхтавалі літаратурную выстаўку, дзе былі прадстаўлены кнігі членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Наталля Сафронава пазнаёміла аўдыторыю з паказчыкамі запатрабаванасці кніг сучасных беларускіх пісьменнікаў у чытацкой цэнтральнай бібліятэцы імя Максіма Гарэцкага. Яна адзначыла, што творы беларускіх аўтараў самай разнастайнай тэматыкі заўсёды карыстаюцца папулярнасцю сярод людзей рознага ўзросту.

Людміла ДЗЕРУЖКОВА
Фота даслана аўтарам

стасункі

Рамантыка зямлі цаліннай

Па запрашэнні Асацыяцыі беларускіх культурных цэнтраў Казахстана «Родны кут» першы намеснік СПБ Алена Стэльмах прыняла ўдзел у анлайн-канферэнцыі і прэзентацыі кнігі Наталлі Ражновай «Зямля цалінная».

— Выхад кнігі стаў вялікай не толькі культурнай, але і грамадскай падзеяй у Казахстане, — заўважае Алена Анатолеўна. — Руплівая праца дакументаліста дазволіла сабраць унікальны матэрыял аб пакаленні рамантыкаў і энтузіястаў, якія ехалі ўзімаць цаліну, каб зрабіць казахскі стэп квітнеючым краем.

У Казахстане памятаюць пра ўдзел у будоўлі прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей. Пра іх ужо напісаны кнігі. А вось пра беларусаў забыліся. Хаця да 1960 года сюды прыбыло амаль 100 тысяч нашых землякоў. Таму менавіта цяпер, да 70-годдзя гэтай грандыёзнай падзеі,

справядлівасць адноўлена. Кніга, цёплая, душэўная, пабачыла свет. Яе аўтар — Наталля Ражнова — нарадзілася ў Бабруйску. У 1958 годзе

яе бацька прыехаў у Акмолінскую вобласць на цалінныя землі. Пасля туды перасялілася і ўся сям'я. З тых часоў ужо пятае пакаленне жыве і працуе ў Карагандзе.

Наталля Уладзіміраўна кажа пра тое, што першацаліннікі нават не ўяўлялі сваё дачыненне да сварэння гісторыі. Яны проста працавалі, часам вельмі цяжка, напружана. Радаваліся, калі праца прыносіла плён. Цаліна стала іх жыццём і родным домам.

— Я да гэтага часу жыву лёсамі сваіх герояў, — распавядае аўтар кнігі. — Яны ў мяне ў душы. Калі пісала, разам з імі садзілася за трактар, разам з імі кідала збожжа, вяла запоўненую ўраджаем машыну, на палывым стане ела булён. Усё гэта мне вельмі дорага.

Наталля Ражнова мяркуе ў ліпені прыехаць у Беларусь. Вельмі хоча пабываць на радзіме. І, безумоўна, варты прэзентацыі кнігу «Зямля цалінная» ў Мінску.

Марыя ЛШПЕНЬ

імпрэзы

Пад мірным небам

УЦэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Я. Купалы горада Мінска адбылася прэзентацыя калектыўнага зборніка «Пад мірным небам», які выйшаў у выдавецтве «Чатыры чвэрці». Перад вучнямі Сenniцкай, Заслаўскай, Папярнянскай і Шчомысліцкай сярэдніх школ Мінскага раёна са сваімі вершамі выступілі Міхась Пазнякоў, Тамара Кавальчук, Фёдар Баравы, Лізавета Палеес, Генрых Тарасевіч і член літаратурнага аб'яднання «Літаратар» горада Асіповічы Людміла Піскун. Песні на словы Міхася Пазнякова і Тамары Кавальчук выканалі Наталля Хадкевіч. Таксама прагучалі аўтарскія кампазіцыі ў выкананні Генрыха Тарасевіча. Парадавала і салістка народнага ансамбля «Берагі» Жанна Швец.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Чытанні «Каля ратушы»

У апошнюю вясоную суботу пісьменнікі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Зміцер Дзямідовіч, Вольга Норуна, Валерыя Сартонкі і Іна Фралова прынялі ўдзел у паэтычных чытаннях на плошчы Свабоды.

Да літаратараў далучыўся паэтычны тэатр «Рытмы сэрца», што працуе пры БДУРы. У выкананні таленавітых удзельнікаў гучалі вершы Эдуарда Асадава, Сяргея Ясеніна, Уладзіміра Караткевіча. Вучань 4 класа сталічнай гімназіі № 29 Елісей Удавічэнка прачытаў некалькі твораў беларускіх сучасных паэтаў.

На літаратурнай пляцоўцы выступілі і краязнаўца Аляксандр Плавінскі. Пісьменнік прадставіў кнігу «Беразьянка», якая пабачыла свет у ВД «Звязда».

Ганна СТАРАДУБ

Вандроўка ў свет прыроды

У бібліятэцы-філіяле № 1 імя І. П. Мележа ДУ «Сетка публічных бібліятэк горада Гомеля» адбылася гадзіна знаёмства з кнігай гомельскай пісьменніцы, лаўрэата абласной літаратурнай прэміі імя Кірыла Тураўскага Наталлі Шаптакавай «Сакрэтная экспедыцыя Васі Ванечкіна і Платона Бярозкіна».

Пазнаёміцца з ёй прыйшлі вучні 4 «Б» класа сярэдняй школы № 49 г. Гомеля. Гэта не першая сустрэ-

ча дзяцей з пісьменніцай. Яны ўжо ўзаемадзейнічалі ў рамках заняткаў экалагічнага клуба для малодшых школьнікаў «Званочак».

Наталля Шаптакава расказала аб тым, што натхніла яе на стварэнне кнігі. Таксама распавяла пра Салаўіны гай у Яроміне і аб тым, як важна яго зберагчы, данесці яго каштоўнасць да людзей і растлумачыць, што там знаходзяцца насякомыя і расліны з Чырвонай кнігі. Школьнікі даведаліся, што прататыпы галоўных герояў апавесці былі ўзяты

з рэальнага жыцця. А парады, выкладзеныя ў кнізе, будуць карыснымі і цікавымі не толькі дзецям, але і дарослым.

Вучні задавалі шмат пытанняў, з задавальненнем прынялі ўдзел у прымудванні імя аднаго з герояў будучай кнігі Наталлі Шаптакавай. Прачыталі апавяданні, якія напісалі самі. Некаторыя з іх ужо надрукаваны ў гомельскіх часопісах. Наталля Самёнаўна падарыла экзэмпляр сваёй новай кнігі бібліятэцы.

Аксана СЕРАДА

Трагедыя Беразьянкі

На пляцоўцы літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» адбылася прэзентацыя кнігі Аляксандра Плавінскага «Беразьянка».

Пачалося мерапрыемства з невялікага фільма, дзе аўтар кнігі прадставіў хроніку жаклівых падзей Вялікай Айчыннай вайны — знішчэнне ў Пухавіцкім раёне вёскі Беразьянка разам з яе жыхарамі.

Пісьменнік раскажаў і пра вялікую падрыхтоўчую працу — збор архіўных дакументаў. Прывёў жудасныя лічбы, раскажаў пра бесчалавечнасць паліцэйскіх батальёнаў.

Нікога не пакінула раўнадушным сведчанне апалелых жыхароў вёскі Беразьянка.

Ганна СТАРАДУБ

радзіннае

З павагай да спадчыны

У Стрэшынскай сярэдняй школе Жлобінскага раёна ўрачыста адкрылі абноўлены музей «Спадчына».

— Ён быў створаны ў 2016 годзе на аснове школьнага музея баявой славы і музейнага кутка лёну. У 2020 годзе пачалася яго рэканструкцыя. І цяпер ён займае асобнае памяшканне плошчай 72,1 кв.м. Павялічыліся яго фонды — да 140 асобных адзінак, — распавяла дырэктар школы Таццяна Дзенісюк.

Вялікую дапамогу ў гэтай справе нам аказаў лясгас — мэбляй і новымі экспанатамі.

Збіраць экспанаты дапамагалі мясцовыя жыхары, школьнікі. Асабліва шмат у музей матэрыялаў, прысвечаных землякам, якія ўдзельнічалі ў Вялікай Айчыннай вайне. З нагоды 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у абноўленым музеі будуць праходзіць урокі памяці.

У мерапрыемстве прынялі ўдзел старшыншы Стрэшынскага сельскага выканкама Таццяна Ахмедова, ляснічы мясцовага лясніцтва Кацярына Мельнікава, педагог-арганізатар раённага цэнтра турызму і краязнаўства дзяцей і моладзі Юлія Савасценка і вучні Навамаркавіцкай базавай школы.

Мікалай ШУКАНАЎ

«ЛіМ»-люстэрка

Карціна «Падрыў» Івана Паўлава Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» атрымала ўзнагароду за перамогу ў намінацыі «Найлепшы сцэнарый» на XXIX Міжнародным фестывалі ваеннага кіно імя Юрыя Озерава, піша БелТА. Фільм распавядае аб падлетка-добраахвотніках, якія займаліся машабнай ачысткай тэрыторый ад мін і снарадаў, што засталіся ў зямлі на месцы баявых дзеянняў пасля вайны і не разарваліся. Міжнародны фестываль ваеннага кіно імя Юрыя Озерава праводзіўся з 2003 года ў розных гарадах Расіі, а з 2016-га — нязменная ў Туле.

Рэліз экранізацыі аднайменнай апавесці Васіля Быкава «Альпійская балада» чакаецца ў 2026 годзе, гаворыцца ў прэзентацыі праекта, прадстаўленай на вочнай абароне нацыянальных фільмаў, вытворчасць якіх ажыццяўляецца арганізацыямі, што не з'яўляюцца лідарамі айчынных кінавытворчасці. Паводле інфармацыі «ИТАР-ТАСС» здымачны перыяд запланаваны на люты — чэрвень 2025 года. Рэжысёрам стужкі выступіць Уладзімір Кот. Галоўныя ролі ў праекце выканаюць расійскі акцёр Мікіта Яфрэмаў і італьянская актрыса Дзоні Сардыска, вядомая па фільме П'етра Марчэла «Марцін Ідэн».

Маштабнае мерапрыемства «Чай для гармоніі свету» пройдзе ў Мінску на плошчы Свабоды 1 чэрвеня. Як паведамляе карэспандэнт агенцтва «Мінск-Новости», для гледзючай будучы выступіць запрошаныя госці з аўтаномнага раёна Кітая Унутраная Манголія — ансамбль песні і танца «Улань Муцы». Спецыяльна для канцэрта ў Беларусі артысты адабралі тры нумары, якія найлепш дэманструюць характар і каларыт іх малой радзімы. Са сцэны прагучаць унікальныя народныя песні і незвычайная інструментальная музыка. У палатках, дзе прапануюць прадукцыю аўтаномнага раёна Кітая Унутраная Манголія, наведвальнікі змогуць пабачыць шмат цікавага, у тым ліку традыцыйную чайную цырымонію.

Дзяржаўны Рускі музей арганізуе 8—9 чэрвеня «Дзень Летніяга саду», які стане штогодвым гарадскім святам. Як піша «ИТАР-ТАСС», першае мерапрыемства будзе прысвечана 320-годдзю Летніяга саду і 225-годдзю з дня нараджэння А. С. Пушкина.

Скульптурная кампазіцыя, прысвечаная Віктару Астаф'еву, будзе ўстаноўлена каля Красназярскага педагагічнага ўніверсітэта ў гонар 100-годдзя пісьменніка. Кампазіцыя будзе ўяўляць сабой разгорнутую кнігу. Партрэт пісьменніка створаць на фоне прыроды. На заднім плане размешчана цытата з апавесці «Апошні паклон». Як удакладняе ТАСС, помнік будзе ўсталяваны да канца 2024 года за кошт краявога бюджэту.

Вынікі 77-га Канскага кінафестывалю падведзены ў Францыі. Журы ўручыла галоўны прыз, «Залатую пальмавую галіну», стужцы амерыканскага кінарэжысёра Шона Бэйкера «Анора». Ганаровую «Залатую пальмавую галіну» атрымаў амерыканскі кінарэжысёр Джордж Лукас, які зняў каля 20 фільмаў, выступіў прадзюсарам у больш чым 60 кінастужках, удзельнічаў у стварэнні сцэнарыяў да больш як 150 карцін. Другая па значнасці прэмія — «Гран-пры Канскага кінафестывалю» — была прысуджана карціне «Усё, што мы ўяўляем як святло» індыйскага рэжысёра Паял Кападыя. Як удакладняе «ИТАР-ТАСС», гэта ўжо трэці раз, калі маладая жанчына-рэжысёр удзельнічае ў Канскім кінафестывале. Прэмію за найлепшую жаночую ролю журы прысудзіла адразу чатыром актрысам: Селене Гомес, Карле Сафіі Гаскон, Зоі Салдана і Адрыяне Пас, якія сыгралі ў фільме «Эмілія Перэс» французскага рэжысёра Жака Адыяра. Гэтая ж карціна была ўдастоена «Прыза журы». Найлепшая мужчынская роля засталася за амерыканскім акцёрам Джэсі Племонсам, які сыграў у фільме «Віды дабрны» рэжысёра Эргаса Ланцімаса. Найлепшым рэжысёрам стаў партугалец Мігел Гомеш за драму «Вялікае падарожжа». Прэмію за лепшы сцэнарый атрымала сцэнарыст і рэжысёр Каралі Фаржаа, якая зняла карціну «Рэчыва». Спецыяльны прыз кінафестывалу ўручыўны фільму іранскага рэжысёра Махамада Расулафа «Семя свяшчэннага інжыра». Прэмія за найлепшую аператарскую работу прысуджана нарвежскаму аператару Халфдану Ульману Тэндэлю, які працаваў над фільмам «Арман». У асобнай конкурснай праграме аўтарскага кіно «Асаблівы погляд» галоўнай узнагароды была ўдастоена крэмлінская драма «Чорны сабака», якую зняў кітайскі рэжысёр Гуань Ху. Прэмію журы атрымаў фільм французскага рэжысёра Барыса Ложкіна «Гісторыя Сулеймана».

Цікавінкі ад Валянціны ПЯТРАВАЙ

Валянцін СЕМЯНЯКА:

«Галоўныя тэмы маёй творчасці — Жанчына, Радзіма, Сям'я»

Мы працягваем серыю інтэрв'ю з членамі Саюза пісьменнікаў, якія сёлета абраны ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Сёння наш суразмоўца — старшыня Пастаяннай камісіі па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце Валянцін Семяняка.

— Валянцін Міхайлавіч, новы тэрмін — гэта новае выпрабаванне для вас? Калі параўноўваць з папярэднім досведам, якія можаце зрабіць высновы з сёлета выбарчай кампаніі?

— Сапраўды, я абраны дэпутатам ужо другі раз. Калі гэта адбываецца ўпершыню, гаворыш аб тым, што збіраеся зрабіць. Тут галоўнае пытанне, наколькі выбаршчыкі даяраюць тваім абяцанням. Другі раз ужо немагчыма працаваць па-ранейшаму, бо ты павінен гаварыць аб тым, што канкрэтна зрабіў, дзяліцца планами на будучыню. Таму, на мой погляд, другая па ліку выбарчая кампанія намнога складанейшая. Я, безумоўна, удзячны сваім выбаршчыкам, што ацанілі маю працу ў сямім скліканні і даверылі прадстаўляць рэгіён чарговы раз. Значыць, знаходжуся на правільным шляху і вырашаю важныя задачы для людзей. Скажу шчыра: з аднаго боку, мне было вельмі прыемна пачуць словы падзякі за маю дапамогу ў вырашэнні пытанняў у перадвыбарчых перыяд, а з іншага — цяпер я адчуваю яшчэ большую адказнасць: апусціць планку не маю права, бо абавязаны выходзіць на новыя гарызонты і ставіць перад сабой ужо новыя мэты. Менавіта ў гэтым бачу адрозненне выбарчай кампаніі 2024 года ад папярэдняй, 2019-га. Бясспрэчна, той досвед мне дапамог адчуць сябе больш упэўненым. Праца на працягу чатырох гадоў у парламенце — вельмі вопыт па вывучэнні новых аспектаў заканадаўчай і палітычнай дзейнасці, напрацоўцы розных алгарытмаў і механізмаў шляхоў вырашэння праблем грамадзян. Канешне ж, калі ты ідзеш у другую выбарчую кампанію, не толькі валодаеш выбарчымі тэхналогіямі, але і разумеш, што і як працуе, чаго чакаць ад той ці іншай мясцовасці і канкрэтнага калектыву. Усе пункты маёй мінуўляй праграмы альбо выкананы, альбо ўжо знаходзяцца ў стадыі выканання, бо не страцілі сваёй актуальнасці. Выбарчую праграму 2024 года я наогул пісаў сам, бо добра ведаю праблемы свайго рэгіёну і бачу шляхі іх вырашэння. У гэтым кантэксце ў мяне сапраўды быў вялікі досвед, таму, пэўна, мне і ўдалося абысці іншых кандыдатаў.

— Якімі рэалізаваміі справамі ў сваёй акрузе вы асабліва ганарыцеся?

— Часам у сталіцы і абласным цэнтры праблема рэгіёнаў не заўсёды падаецца такой актуальнай, як ёсць насамрэч. Задача дэпутата якраз у тым, каб паказаць гэтую актуальнасць. Напрыклад, у Слоніме быў вельмі патрэбны дзіцячы сад, але мясцовы бюджэт не дазваляў пабудаваць яго. Я запісаў гэта ў сваю праграму і паставіў пытанне перад абласным выканаўчым камітэтам, было знойдзена паразуменне. Такім чынам, у кастрычніку мінулага года ў Слоніме адкрыліся новы дзіцячы сад. З радасцю адзначу, што ён самы сучасны ў рэспубліцы, пабудаваны па найвышэй тэхналогіях і з улікам найноўшых педагагічных падыходаў да выхавання нашых дашкалятаў.

— У вас унікальны вопыт работы над праектам абноўленай Канстытуцыі, раскажыце, калі ласка, пра яго. Наогул, якія асноўныя вынікі работы вашай камісіі ў папярэднім тэрмін, якія задачы на найбліжэйшы час?

— Камісія па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце правяла вялікую работу ў папярэднім

скліканні, бо мы змянілі шэраг законаў у аднаведнасці з патрабаваннямі абноўленай Канстытуцыі. Менавіта наша камісія збірае прапановы ад людзей па зменах у Канстытуцыі, абгульняла іх. Быў прыняты цэлы шэраг законаў («Аб Нацыянальным сходзе», «Аб статусе дэпутата Палаты прадстаўнікоў і члена Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь», «Аб дзяржаўнай службе» і г. д.) і ўнесены змяненні ў Выбарчы кодэкс. Сёння, на мой погляд, актуальны перагляд рэгламенту Палаты прадстаўнікоў з улікам ужо прынятых законаў. Калі не ў гэтую, то ў наступную сесію абавязкова прыступім. Цяпер камісія працуе над унясеннем змяненняў у Палажэнне «Аб падзяцы Старшын Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь» і шэрагам іншых дакументаў.

Мне пашчасціла быць членам канстытуцыйнай камісіі. Гэта была вельмі цікавая праца. На мой погляд, механізм работы камісіі на этапе падрыхтоўкі змяненняў былі недастаткова падрабязна адлюстраваны ў СМІ, таму дзякую за такое пытанне. Перш за ўсё адзначу, што пачатак гэтай рабоце быў пакладзены задавоў да стварэння канстытуцыйнай камісіі, калі ў кастрычніку 2021 года кіраўнік дзяржавы даў даручэнне збіраць прапановы грамадзян. Мы сабралі іх больш за пяць тысяч! Прапановы былі самыя розныя. Яны аказаліся вельмі запатрабаваны. Старшыня Канстытуцыйнага Суда Пётр Пятровіч Міклашэвіч прапанаваў цікавую тэхналогію работы камісіі. Разглядаючы чарговы раздзел Канстытуцыі, члены канстытуцыйнай камісіі рыхтавалі паведамленні аб тым, што прапануюць людзі змяніць у нашым Асноўным Законе. Мы абмяркоўвалі гэтыя прапановы і выкрывалі ізаізоўвалі з іх тыя, якія могуць быць прыняты. Такім чынам на працягу некалькіх месяцаў раздзел за раздзелам аналізавалі, што думаючы людзі аб гэтых новаўвядзеннях. Таму скажу, што на 90% наша Канстытуцыя народная, што і абумовіла высокую яўку грамадзян на рэфэрэндум і такі высокі працэнт падтрымкі. Гэта сведчыць аб разуменні людзьмі тых змяненняў, якія мы ўнеслі. І сёння, калі ўсё гэта трансфармавалі ў законы і яны працуюць, самым яркім прыкладам з'яўляюцца выбары 2024 года, першае пасяджэнне Усебеларускага народнага сходу.

— Валянцін Міхайлавіч, што, на вашу думку, трэба, каб закон сапраўды быў для людзей?

— Усе законы, якія прымаюцца ў Рэспубліцы Беларусь, накіраваны на карысць грамадзян. Кожны праварадзяца Канстытуцыйным Судом на адпаведнасць іх Асноўнаму Закону. Нават калі б парламентарыя захацелі прыняць нейкі закон, які не адпавядае інтарэсам народа, такой магчымасці няма.

Як прыклад — Закон «Аб павелічэнні пенсійнага ўзросту». Сёння самая папулярная тэма — ці плануецца павышэнне зноў? Адрозна адзначу, што такіх праектаў не разглядаецца. Павялічыўшы пенсійны ўзрост на тры гады, мы атрымалі магчымасць даць перадышку нашаму пенсійнаму фонду і цяпер можам павышаць пенсію і ў цэлым узровень жыцця нашых грамадзян. Дзяржава вымушана накіроўваць сродкі на забеспячэнне абараназольнасці краіны, а значыць, мы забеспячаем будучыню сваім дзецям і ўнукам, бо ствараем падмурак нашаму суверэнітэту і незалежнасці. Калі грамадства не хоча карміць чужое войска, яно павінна забеспячаць сваё. І ў гэтым адзін з прычынаў дзяржаўнай грамадзян. Наогул, трэба пралічваць наступствы законаў, наколькі яны будуць працаваць на практыцы. Нават косьця ці кропка, пастаўленая не ў тым месцы, можа адыграць вялікую ролю. Пры Савеце Рэспублікі, дарэчы, па даручэнні кіраўніка дзяржавы створаны Экспертны савет, у які запрашаюцца прадстаўнікі мясцовых органаў самакіравання. У іх ёсць магчымасць выказаць сваё стаўленне да тых ці іншых законапраектаў. Гэта важна, каб папярэдзіць альбо мінімізаваць негатыўныя праўленні новаўвядзенняў.

— Валянцін Міхайлавіч, па сваёй першай адукацыі вы фізік. А як, цікава, трапілі ў лірыку, пачалі пісаць вершы?

— У нас у сям'і была вялікая павага да слова, мастацкага, літаратурнага. Бацькі вылісвалі цэнтральныя газеты. Раней на іх старонках часцей друкаваліся мастацкія творы, чаго не хапае, на мой погляд, цяпер у рэспубліканскіх СМІ. Хатнюю бібліятэку я асвоіў у школе. З дзяцінства памятаю, як бабуля старалася перадаць свой культурны скарб нам, малым дзецям. Мне з сястрой садзіла побач на лавачку і прапаноўвала спяваць разам беларускія народныя песні, напрыклад, «Цячэ рэчанька невялічанька, скочу пераскочу». Мы вучылі гэтыя песні на памяць. Лічу, гэта характэрная рыса беларускага народа, чаму мы і захавалі сваю аўтэнтычнасць: перадаваць народныя песні, паданні з пакалення ў пакаленне. Мне вясюльчы навучылі прыказкам, прымаўкам. Само асяроддзе, прырода майго краю натхніла на творчасць. Першы верш напісаў яшчэ ў 4 класе і прысвяціў маёй маці Галіне Антонаўне. Да сённяшняга часу лічу яго сваім самым шчырым вершам. Я вельмі ўдзячны настаўнікам рускай і беларускай моў маёй вясюльчай школы Марыі Станіславаўне і Зінаідзе Рыгораўне, якія навучылі, што такое памер, рытм, рыфма. У школьнай праграме гэта ўвогуле не праходзілі, але яны дапамаглі мне зразумець, як трэба правільна пісаць вершы. Да 30 гадоў я гэта рабіў для сяброў, блізкіх, хаваў свае вершы ў шэфляду. Аднак заснавальнік творчага зэльвенскага аб'яднання «Зоры над Зялёнкай» Пётр Марцінухіці амаль сілай у мяне адабраў іх і надрукаваў у мясцовай газеце. Я вельмі ўдзячны Уладзіміру Мазго, які таксама садзейнічаў маім публікацыям у рэспубліканскіх часопісах, на старонках «ЛіМа», выданню кнігі і ўступленню ў беларускую пісьменніцкую арганізацыю.

— Цікава, што вас натхняе на вершы часцей за ўсё?

— Эмоцыі, як станоўчыя, так і адмоўныя. Калі паэт толькі задаволены, ён рэдка, на мой погляд, можа нешта стварыць. Добрыя вершы пішуча, калі ёсць пэўны стан душы і божа воля на тое. Радкі часам прыходзяць ноччу: калі не паспее запісаць, яны страчаны назаўсёды.

— У вас таксама ёсць вопыт перакладу. Як так складалася і ці будзеце развівацца ў гэтым кірунку?

— Так, мне неяк прапанавалі паўдзельнічаць у некаторых перакладчыцкіх праектах. Паколькі ў мяне няма спецыяльнай адукацыі, давалося засесці за патрэбную літаратуру. Быць перакладчыкам — цікавая праца, калі да яе стаўіцца творча. Аднак гэта не такая лёгкая справа. Адзін з расійскіх аўтараў мне неяк заявіў, што я яго пераклаў недакладна. Канешне, гэта суб'ектыўная рэч. Ёсць шмат варыянтаў перакладу верша Гейнэ «Ларэля», і кожны з іх цікавы па-свойму. Мне не давалося выбіраць, што перакладаць, гэта былі расійскія праекты, якія мне прапанавалі. Таму было вельмі складана, бо часам цябе не захало твор, а яго ўсё роўна трэба перакласці. І ўсё ж да гэтага вопыту я стаўлюся станоўча. Пераклады дазволілі мне чарговы раз далучыцца да вершаванага рускага слова і адначасова паказаць, як гэты верш можа гучаць па-беларуску. Выдатная магчымасць для самарэалізацыі творцы! Абавязкова буду працягваць.

— Ці ёсць у вас любімы беларускі творца? Каго наогул чытаеце з задавальненнем?

— Рыгор Барадулін сказаў выдатна, прыведу не даслоўна: «Нацыя можа прэтэндаваць на нейкую ўнікальнасць літаратуры, калі ў ёй ёсць такая асоба, як Уладзімір Караткевіч». Для мяне яго «Каласы пад сярпом тваім» не проста раман: гэта вершаваная проза, бо глыбінныя думкі і веліч апісання працэсу, якія адбываліся на Беларусі, спалучаюцца з асабістым. Толькі любячы сваю краіну, можна так напісаць. А наогул, калі казаць пра мой літаратурны густ, то, безумоўна, я люблю творчасць Уладзіміра Выsockага. У мяне нават ёсць верш «Воўк», які напісаны пад уздзеяннем «Ідэі охота на волков».

З-за маёй дэпутатскай дзейнасці часу на чытанне не так шмат. Сёння я больш цікаўлюся той літаратурай, якая судносіцца з маёй цяперашняй працай. У прыватнасці, працягваю выдаўна мемуары апошняга прэм'ер-міністра Савецкага Саюза Мікалая Рызкова. Ён піша пра тое, як адбываўся развал вялікай дзяржавы. Гэта сапраўды цікава вывучаць, каб зразумець тыя працэсы, якія адбываюцца ў жыцці. З вялікім задавальненнем чарговы раз перачытаў Васіля Шукшына «Я прішлёл даць вам волю». Гэты мастацкі твор дазваляе зразумець сучасны рэаліі з пункту гледжання іх гістарычных каранёў. Зразумела, сачу за творчасцю сучасных паэтаў. Вельмі захапляюць творчыя знаходкі Людмілы Кебіч, Віктара Шніпа, Уладзіміра Мазго. Вучуся ў іх, як прыгожа пісаць вершы. З маладых сучасных беларускіх аўтараў радуе Раднед Малахоўскі і Алена Баскірская, якія працягваюць добрыя традыцыі беларускай паэзіі.

— Як работа парламентарыя ўплывае на ваш унутраны паэтычны свет?

— Скажу шчыра, уплывае не вельмі станоўча, не матывуе, бо ўсё менш часу застаецца на творчасць. Праца — гэта грамадскі і дзяржаўны абавязак. А паэзія — парыв душы. З апошняга — верш «Каранавірус». Ён пачынаецца словамі «Вірус — здымець кароны, бет свой імклівы спыніць!». Гэта — заклік да розуму аб Высокім. Пад уздзеяннем прафесійнай дзейнасці хоццацца пісаць нешта на актуальныя і палітычныя тэмы, але ў гэтай тэматыцы я не адчуваю сябе дастаткова здольным. Лічу, мне больш удаецца лірыка. Галоўныя тэмы маёй творчасці — Жанчына, Радзіма, Сям'я. І, безумоўна, працягваю пісаць сяброўскія замалюўкі для дастаткова вузкага кола чытачоў.

Ірына ПРЫМАК

Выдавецкая адысея

У 1976 годзе Людміла Краскоўская, супрацоўніца Славацкага нацыянальнага музея (Браціслава), перадала ў Цэнтральную навуковую бібліятэку імя Якуба Коласа НАН Беларусі (Мінск) архіў свайго бацькі, гісторыка Івана Краскоўскага, а таксама 32 кнігі з сямейнага збору, кожная з якіх заняла пачаснае месца ў фондзе старадрукаваных выданняў і рукапісаў.

Асобнікі XIX ст. на рускай і польскай мовах, прысвечаныя нацыянальнай тэматыцы, пабачылі свет у Санкт-Пецярбургу, Маскве і Вільні: «Живописная Россия: Литовское Полесье, Белорусское Полесье» (1882, т. 3), «Белорусские древности» (1890) А. Семьян-тоўскага, «Чтения по истории Западной России» (1884) М. Каяловіча, «На западной окраине России» (1884, т. 1—2) І. Краскоўскага, «Словарь белорусского наречия» (1870) І. Насовіча, «*Wilno od początków jego do roku 1750*» (1841) Ю.-І. Крашэўскага і інш.

Выданы першай трэці XX ст. сведчаць вехавыя этапы развіцця беларускай мастацкай літаратуры, станаўлення нацыянальнай навукі: «Вянок» (1913) М. Багдановіча, «Матчын дар» (1918) А. Гаруна, «Маскоўска-беларускі слоўнік» (1920) М. і Г. Гарэцкіх, «Гісторыя Беларусі» (1925) У. Ігнатюскага, «Нарысы з гісторыі беларускага мастацтва» (1928, т. 1) М. Шчакаціхіна і інш.

Асабліваю цікавасць выклікаюць кнігі з інскрыптамі, пячаткамі ранейшых уладальнікаў. Іх наяўнасць запачаткоўвае асобныя сюжэтныя лініі даследавання, звязаныя з канкрэтнымі персаналямі, інстытуцыямі мінулага часу, выданнямі.

3 чытацкай пільнасцю

Увагу аўтара гэтых радкоў прыцягнуў паэтычны зборнік Алеся Гаруна «Матчын дар. Думы і песні 1907—1914 г.г.» (Мінск: Друкарня Я. Грынבלата, 1918).

На тытульнай старонцы подпісы Язэпа Дылы і Уладзіміра Жылкі, зробленыя простым алоўкам. На трэцяй старонцы з аўтарскім адрасаваннем Алеся Гаруна — «Гэту першую кніжку думак і песняў сваіх матцы свайго прысвячаю» — ініцыялы Ул. Ж.

Праўдападобна, кніга была пакінутая Уладзімірам Жылкам разам з яго прыватным архівам пад апанжунства Людмілы Краскоўскай, студэнткі філасофскага факультэта Карлавага ўніверсітэта

ў Празе, калі ў лістападзе 1926 года паэт у статусе рэдактара часопіса «Прамень» (Чэхаславакія) прыехаў у Мінск для ўдзелу ў Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі, дзе і застаўся.

Пазнакі ў асноўным корпусе паэтычных тэкстаў могуць зрабіць фактаграфічную паслугу ў напрамку выяўлення тыпалагічных сыходжанняў, мастацкай рэцэпцыі, прымяняльна да творчасці аўтара «Матчынага дара» і Я. Дылы, але найперш У. Жылкі.

Так, у вершы Алеся Гаруна «Начныя думкі» адзначана страфа «Дай мне зрабіцца крынічкай лясною, // Бегай вадой абмываць, цалаваць; // Дай мне век цэлы дружыцы з табою, // Хвойкі і зоры ў сабе адбіваць». У алегарычным «*Nokturno*» падкрэслены радкі: «Няма пакуты, дзе няма пазнання // Душа гадды лагчынамі паўзець». У «Жабрачцы» вылучана толькі адно слова — «пажэжа» (пажар): «Дочка ад часу пажэжы праклятае // Чымсь захварэла, няведама чым...»

Цэнзарскі дазвол

Нечаканым і вельмі цікавым сюрыпзам сталі пячаткі на двох старонках зборніка: з вершамі «***Як надарыцца мінута» (с. 11), «***Хто скажаў: "І я з народам"» (с. 54). Беспрэцэдэнтная знаходка, якая дазваляе фактаграфічна праілюстраваць некаторыя невядомыя механізмы афіцыйнага допуску ў друк.

Побач з тэкстам першага верша стаіць праматугольны штамп на польскай мове: «*Wolno produkować publiczne na terenie Litwy Środkowej. Wilno, dnia 8/8 1921 r.*». Побач круглая пячатка аддзела прэсы Часовай урадавай камісіі Сярэдняй Літвы.

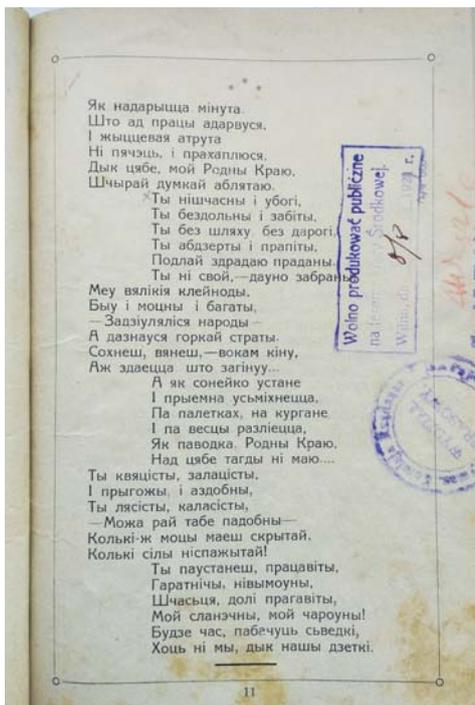
Пад тэкстам другога верша — подпіс і асабісты штамп начальніка аддзела прэсы і памянёная круглая пячатка.

Сярэдняя Літва (*Litwa Środkowa*) — дзяржаўнае марыянэтакнае ўтварэнне пад пратэктаратам Польшчы на тэрыторыі Віленшчыны і Гродзеншчыны ў 1920—1922 гг. Непрацяглай і праблемнай час яго існавання, абмежаванасць архіўных крыніц прадвызначаюць асабліваю каштоўнасць нашай знаходкі як дакументальнага факта нацыянальнай літаратурна-медычнай уключанасці ў агульную кан'юнктуру выдавецкай справы.

Факт перадруку шасцістрофнага верша «***Як надарыцца мінута» пасля цэнзарскага заключэння пакуль што не выяўлены, а вось выдавецкі лёс яго мастацкага набраціма можна назваць трыумфальным. Паэтычны твор Алеся Гаруна «***Хто скажаў: "І я з народам"» у 1921 годзе публікуецца на старонках некалькіх віленскіх выданняў: газет «Беларускія ведамасці» (24 кастрычніка) і «Голас праўды» (27 снежня), зборніка «Дэкламатар». Апошні з названых мае падзагаловак: «Адбітка з "Беларускіх ведамасцей"; рэдактар-выдавец — М. Гарэцкі.

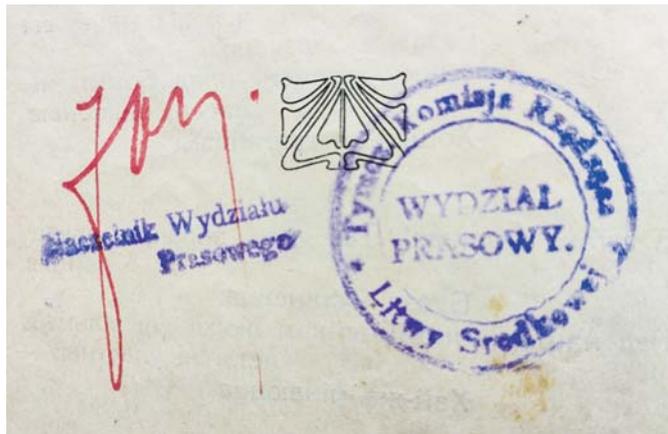
Паэзія Алеся Гаруна прадстаўлена ў «Дэкламатары» вершам «Юдам», а безназоўны твор «***Хто скажаў: "І я з народам"» набыў свой заглавак, праўда, таўталагічны, запазычаны з першага радка, — «Хто скажаў»:

*Хто скажаў: "І я з народам",
Хто з ім поплеч стаў, як з братам,
Хто пайшоў з ім роўным ходам,
К роўным зыскам, к роўным стратам,
З тым і я. Няхай жа ліча,
Будзе трэба — хай пакліча.*

*Хто ж скажаў, а потым здрадзіў,
Хто пайшоў, а потым кінуў,
Хто ў душы сумленне гзладзіў,
У кім апошні сорам згинуў, —
Хай дрэжыць. У дзень прысуду,
Ў страшны дзень, я сведчыць буду!*

Згаданая кніга адметная сваёй структурай і перадгісторыяй. У газеце «Беларускія ведамасці» існавала рубрыка «Дэкламатар». Праўдападобна, аднайменны зборнік наследваў характар размяшчэння твораў аднаго і таго ж аўтара: яны пададзены не асобнай падборкай, а расцярушаны па ўсім выданні.

«Дэкламатар» у кніжным фармаце пачынаецца вершам Янкі Купалы «А хто там ідзе?», а завяршаецца паэтычным творам Валадзіміра Жылкі «Неразумелае», які істотна выбіваецца з шэрагу сабраных мастацка-публіцыстычных тэкстаў, рознічаны на патэнцыйную вербальную рэтрансляцыю, пабуджэнне адпаведнай рэакцыі ў аўдыторыі. (Матчыма, на выбар фінальнага твора паўплывала непасрэдна далучанасць паэта да нацыянальных праектаў у Вільні перыяду Сярэдняй Літвы, супрацоўніцтва з «Беларускімі ведамасцямі».) Эрэшт, для аўтара зборніка «На росні» (Вільня, 1924) гэта быў час выбару, у тым ліку іменнага. У далейшым ён будзе падпісвацца як Уладзімір (цяпер практыкуюцца ўніфікаваны варыянт — Уладзімір).

Валадзімір ЖЫЛКА
Незразумелае

*О, как убийственно мы любим...
Ф. Тютчев.*

*Як малою хапала ты свет,
І казалася з трывогою маці:
«Гэта жыжа, дзіцятка маё!» —
Ты спяшалася рукі прыняці.*

*А цяпер вось каханая агню
Адаеш начуціць ты і сілы,
А заўважыць хто гэта табе —
У адказ ты смеяешся так міла...*

У савецкай рэспубліцы

Кніга «Выпісы з беларускае літаратуры (Новы і найноўшыя кругабегі)» (Мінск, 1923) пабачыла свет у канцэптуальна адрозных ад віленскіх грамадска-палітычных рэаліяў, пад эгідай Народнага Камісарыята Асветы БССР.

У выданні змешчана прадстаўнічая нізка вершаў Алеся Гаруна-Прушынскага (16 найменнаў; сярод іх і «***Хто скажаў: "І я з народам"»), але няма ніводнага ўзору лірыкі Уладзіміра Жылкі.

У «Прадмове» да «Выпісаў...» адзначана вялікая неабходнасць выдання ў школьнай практыцы, а таксама яго канцэптуальныя падыходы: «...галоўным чынам меўся на ўвазе гістарычны бок развіцця беларускае літаратуры. Выбіраліся пісьменнікі, якія пакінулі па сабе пэўны гістарычны след у нашым пісьменстве, якія мелі і маюць такі ці іншы ўплыў на развіццё беларускае літаратуры».

Нічыі вершаў папярэднічае ўступны артыкул «Спяная любоў загінула» Р. Шукевіча-Траціцкава, а таксама паэтычны твор Уладзіміра Дубоўкі «На смерць Алеся Гаруна» — беспрэцэдэнтнае для

гэтага выдання кампазіцыйна-зместавае рашэнне.

Адметна, што на адрас верша «***Хто скажаў: "І я з народам"» не было заўваг (у параўнанні да большасцю твораў) у каментарыях да зборніка «Матчын дар» (Мінск, 1929) — трэцім кнізе серыі «Акадэмічная бібліятэка беларускіх пісьменнікаў» пад рэдакцыяй Івана Замоціна...

Пры падвядзенні рысы адзначым, што разам з паэтычным зборнікам Алеся Гаруна «Матчын дар» (1918) перад намі паўстала не толькі гісторыя аднаго асобніка і двух вершаў, звязаная з рознымі краінамі, але і актуалізавалася творчыя біяграфіі некалькіх пісьменнікаў, а таксама мінулыя алгарытмы фарміравання нацыянальнага літаратурнага канона.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

«Туды, дзе адкрываецца праўда»

Пад вокладкай колеру пыльнай ружы і тыповай міжсезоннай мінскай Пшэрні — літаратурная вясна «Маладосці» ў сваёй асаблівай красе. Аздобай фаразаў сталі характэрныя літаграфіі Усевалада Швайбы. Прозу ў нумары прадстаўляюць Алякс Вешторг, Арына Пранікава, Ксенія Шталайкова, Валянціна Кадзетава і Наталля Канстанцінава. Паэзію — Ірына Макаруч, Аляксандра Жалызнова, Валерыя Фіцкевіч, Аляксандр Пякарскі, Віктар Ярац, Таццяна Цвірко. Нязменная плённая супрацоўніцтва часопіса з МДПУ праявілася ў перакладах кітайскіх пісьменнікаў Ван Вэйляня і Фэй Даа. Пятро Жаўняровіч прапанаваў неапублікаваную раней вершы Уладзіміра Караткевіча. Не зусім інтэрв'ю з акцёрам Алесем Ніканенкам зрабіла Ксенія Зарэцкая. Мікола Мікуліч піша аб жыцці і творчым шляху заходнебеларускага паэта Петруся Граніта. У чарговым гістарычным матэрыяле Вітаўта Чаропкі разглядаецца постаць мастака Вінцэнта Дмахоўскага. Мікола Касцюкоў завітаў у Маладзёжны тэатр і расправіў пра адзін з харэаграфічных спектакляў. Агляды на свежыя кніжныя выданні прадстаўляюць Дзмітрый Цалко і Анатоль Эзаў. У «Люстэрку лёсу» — працяг «Украіны» Аляксандра Радзькова. Напрыканцы выдання — рубрыка «Старонка родная», якая знаёміць з настальгічнымі тэкстамі Людмілы Балакіравай і паэзіяй Наталлі Анапрэнка.

Проза

«Закіпела фарба, наваліў густы чорны дым. Дрэва зарытала, дошкі разгануліся, і піяніна з зрукатам звалілася долу, раскідаўшы тысячы буйных іскраў».

Апавяданне з рамачнай кампазіцыяй «Піяніна пад дахам» Алякс Вешторга — пра чалавека, даведзенага да стану параноі (на першы погляд) абсурднай па цяперашніх часах падставай для страху. Кінематаграфічны, лёгка ўвасабляльны візуальна тэкст з нагнятаннем і саспенсам нагадвае кадры з псіхалагічнага трылера, дзе адсутнічаюць маралізатарства ці ацэначнасць — толькі апісанне з'яў на ўзроўні органаў пачуццяў.

«Не пераносяць адзін аднаго, але цягнуцца».

Арына Пранікава прадстаўляе апавяданні «Закон парадку — закон хаосу» і «Пачак жоўтага "Кэмэлу"». Пра сусінаванне адрозных характараў у свеце і з'яў у нас саміх. Першае — фантастычнае, другое, як нам бачыцца, рэалістычнае і з заўважнай доляй аўтабіяграфічнага. І адно, і другое ўвасабляюць безумоўную любоў, якая можа існаваць толькі паміж блізкімі. «Экстэрмінаваць — значыць знішчыць». І каб гэта было сінонімам слова «забіць». Гэта значыць назваць канцаў».

Тэкст Ксеніі Шталайковай «Экстэрмінацыя» вызначаецца падтытулам «Вандроўка ў сябе», такі своеасаблівы від псіхалагічнага трылера. Чытаючы часопіс, я зазвычай не адыходжу далёка ад бібліятэкі і пошукавіка, а з гэтым творам я найбліжэй да іх, бо заўсёды перажываю за сваё неразуменне чогосьці, што мае ад мяне культурную дыстанцыю. І цяпер, апрача слоўнікаў і даведнікаў, поруч ляжыць Біблія, а яшчэ я шукаю значэнні слоў з іўрыту, якіх у тэксце шмат. У творы пераплятаюцца даследаванні гісторыі гарадзенскай сінагогі, жалівы лёс яўрэяў на Беларусі, акцэнтавана ўвага на іх этнаанірававаным знішчэнні. Гэтая тэма блізка аўтарцы, бо за плячыма памяць яе сям'і.

Яўрэіскае выхаванне, стаўленне да дзяўчынкі, дзяўчыны і жанчыны ў гэтай культуры займаюць асаблівае месца ў тэксце. Лірычная гераіня разважае аб сваім уласным здароўі, аб тым, як страшна страчваць зрок і іншыя шляхі, праз якія можна атрымліваць інфармацыю. Бо так важна адчуваць, што ты ёсць. Шкадуе, што не ведае іўрыту і ці дзевяццацца яго засвоіць, страціўшы зрок. У будынку сінагогі гераіня сустракаецца з прывідам маленькай загінулай дзяўчынкі, разважае пра жаданне мець вылікую сям'ю, пра адзіноту... Сінагога не спяшаецца раскрываць свае таямніцы, часу ўсё меней, але ўсё ж некаторыя рэчы робяцца зразумелымі.

Напрыканцы тэксту змешчана малітва «Слухай, Ізраіль...» — фрагмент Пяцікніжжа Майсея. Гэта малітва, якую яўрэі чытаюць раніцай і ўвечары, толькі не жанчыны... Але я чытаю, а ў галаве гучыць голас дзяўчынкі.

«На жаль, мы не ўладныя над сваёй памяццю, і таму няма ў мяне нікага шанцу назвацца вусцінага відовішча».

якое звычайна папярэджае мяне пра няяду альбо перасцерагае ад чарговай жыццёвай памылкі».

Апавяданні Валянціны Кадзетавай — квінтэсэнцыя рэчаіснасці жанчыны трыццаці плюс. У першым — «Канцавая станцыя» — пра каханне, пра шлюб Таісы з хворым на алкагалізм Ярамірам, пра тое, як жанчына верыць у змены ў самай безнадзейнай сітуацыі, а потым вымушана ісці на кампрамісы і трываць. Другое — «Дзе ж ты, мой падпалкоўнік» — гісторыя пра рамантычную закаханасць Зоі ў «амерыканскага вайскоўца» і пра выкрыццё махлярства ў інтэрнаце.

«Яна ўстала, падышла да разеткі, у якую быў падключаны шнур апарата жыццязабеспячэння, і раішча вышмаргнула штэпсель».

«Спраўджаная мара» Наталлі Канстанцінавай нагадае аб тым, як боль мінулага ўплывае на сённяшні дзень і поспех. Зноў прычынай было робіцца нешчаслівае каханне, здзеклівае выкарыстанне мужчынам жанчыны. Апавяданне з мясцовым каларытам, але і з настроем, бы ў серыі фільма пра рэдактара вядомага «Cosmopolitan». Цікава было б даведацца, хто натхніў аўтара на стварэнне вобраза Ларысы.

Паэзія

Ірына Макаруч прадстаўлена нізкай вершаў «А мы, напэўна, скрозь усе Маргарыты...» — у высokaй ступені ода жаночкаму самаспасціжэнню і паразуменню са светам:

Ружовыя акулеры
Б'юцца
Шклом унутр.

(«***Ружовыя акулеры...»)

Аляксандра Жалызнова «Голасам сэрца» апявае сталенне, узбагачэнне ўнутранага свету праз перашкоды, толькі ўласным шляхам:

Адночы мне хопіць смеласці
Застацца нарэшце сабою.
Я стану твайгой супрацьлегласцю
З яскравай і творчай душою.

(«Рандо»)

Валерыя Фіцкевіч у публікацыі пад загалоўкам «Гэй, вясна!» прапанаўвае два вершы. Першы нагадвае пацешку, але для дарослых, а ў наступным асуджаецца выкарыстанне слэнгу:

навокал нас крынжы, крашы,
з трэшам чы наўздагон «ауф!»,
чылім, з кайфам лавім вайбы,
у інсту заліваем прэф.

(«***думкам выказваем пратэст»)

Мяркую, што на свае тэксты Аляксандр Пякарскі спявае песні. Два яго вершы прысвечаны каханню і дзівочай красе:

Вачэй яскравасць спакушае,
А позірк вабіць дурнаў'ян.
Жыццё плыве, душа спявае.
Пяшчота бударажыць стан.

(«Чароўная краса»)

Нельга, аднак, абмінуць увагай не-бездакорнасць формаў (можа быць, так задумана, ды і хто я такая, каб судзіць). Нязменная жадаю маладым паэтам і паэткасам сачыць за сабой, за сваім радком, абавязкова пісаць кожны дзень і публікаваць свае вершы як мага часцей.

«Поруч — храм» — восьмю вершаў Віктара Яраца, у якіх аўтар працула адчукаецца на розныя з'явы свайго жыцця. Асобныя творы прысвечаны пытанням быцця чалавека, рэчам, якія будуць існаваць вечна, і тым, якія маюць непазбежны канец. Асабліва кранальна гучаць радкі, прысвечаныя маці і роднаму дому:

Абмінаюць дактары і паштальёны
церамок —
вадой не змыты ціхі астравок.

(«Церамок»)

«Хлопчык з паветраным змеём» — дэклацыя перамогі жыцця, міру над вайной:

Толькі з далечы чуць:
за вагонам вагоном
на маршрутах вайны
не ствільваю пагоню.
І так блізка да сцен далятае
голас сябра — там боль і бінты...
А ў двары хлопчык радасцю
дзеліцца з мам. Змей паветраны —
небу веерам
над бярозы лістком маладым.

Незвычайныя і жывыя вобразы, абмалёваныя ў тэкстах, так, у «Асеннім романсе» (хоцачца назваць яго вершам пра паляванне) знаходзім эцюд пасля ракаваго моманту:

Рэха стрэлу ў гушчары завісне.
Крылы шырыні разгорне дзень
і мурашку ахіне на зілзе,
і суцешлівай сасны малітву-цень...

Таццяна Цвірко прадставіла, бадай, самую фармальна разнастайную падборку твораў. Тут знойдзем вершы з рыфмай і без яе; санет, трыялет, хоку, пункціры, рытуэрні... Майстэрская гульня са словам праявілася ў таўтаграме «П»:

Пачакай! Прысядзь! Паавары.
Пакаштуй пакорнасць паслухмяна.
Проста паабтэрсвай палкі пьл.
Пляўна перавы палёт, падракан!
Просьбу падпусці, не пагарджай.
Параліч падлечым, перамажам!
Пацярп, павер, паразважай!
Прымірэнне поспеху наможа.
Прабачэння першай папрашу
Пажывём — пабачым! Павіносу!
«Падзішах, памілуй!» — прашанчу...
«Пацалууй!» — плячотна прыхінуся.

Стракагасць праяўляецца і ў ідэйна-тэматычным напавенні. Побач каханне, любоў, смутак і адзінота — больш страты самых родных людзей, выбар, прыняцце складаных рашэнняў, ваянін, страхі. Але ў Таццяны Цвірко ёсць неверагодная бескампрамісная надзея:

Здаецца часам, штось раблю не так.
З нічога вымалёўваецца драма.
Каб адшукаць сакральны, бачны знак,
Іду дарогай звыклаю да храма.
Там неба паплыве ў далоні мне.
«Любі жыццё!» — анёл змяны шанпе.
(«Санет»)

Кітайскую літаратуру (прозу) прадстаўляюць Ван Вэйляня і Фэй Даа з апавяданнямі «Гукі росту солі» і «Казка пра канец свету» адпаведна. Пераклады выканаў Яўген Шупеня, працягнуўшы такім чынам супрацоўніцтва Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта і «Маладосці».

«Знакі эпохі» напавуваюцца плёнам росшукаў і апрацоўкі даследчыка Пятра Жаўняровіча. Гэтым разам чытачу прапанавана раней не рэкаваная спадчына Уладзіміра Караткевіча, аб'яднаная ў тры невялікія падраздзелы «Вершы з аksamітнага альбома» (кніга вершаў і ілюстраваных гісторыяў, прысвечаная сябру пісьменніка В. П. Краўцу і яго сям'і, запісы датуоўца 1955—1962 гг.), «Вершы з часопіса ўліку ("амбарнай" кнігі)» (т. зв. «амбарная» кніга захоўвалася ў кватэры Адама Мальдзіса, а цяпер знаходзіцца ў Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва) і «Вершы розных гадоў» (творы, выяўленыя ў архіўных установах і прыватных зборах). Рубрыка праілюстравана фотаздымкамі, а таксама копіямі аркушаў з малюнкамі самога Уладзіміра Караткевіча.

«І я расказаў вам пра тое, як гэта — быць фанаткай "жывога" чалавека». І інтэрв'ю, і не зусім «Як убачыць чалавека: выкрыццё фанатства» — даволі рэдкая для беларускага друку з'ява. Для матэрыялу абрана не стандартная пыталына-адказная форма, у ім прысутнічае і своеасаблівае споведзь журналісткі Ксеніі Зарэцкай, для якой, калі меркаваць па мнстве публікацыі у «Маладосці», тэатр — своеасаблівы від эскапізму апошняга часу. Найлепшы. І ў ім аглядальніца знайшла свайго «краша» — акцёра Алякс Ніканенку, у чьё жыццё праз актуальны тэкст можна прарасціся.

Петрусо Граніту прысвечана архіўнае даследаванне аднаго з найбуйнейшых знаўцаў літаратуры Заходняй Беларусі Міколы Мікуліча.

«Клод Ларэн віленскі ваколіц». Вітаўт Чаропка адкрывае рубрыку «Мастацтва» аповедам аб лёсе і творчым шляху майстра пейзажнага і гістарычнага жанраў з XIX стагоддзя Вінцэнта Дмахоўскага.

Мікола Касцюкоў вяртаецца да тэатральнай тэматыкі, распавядае аб харэаграфічным спектаклі «Красота», уласным у Маладзёжным балет-майстрам-пастаноўшчыкам Кірылам Балтруковым.

Знаёмства са свежымі выданнямі ў «Літаратурным свеце» — зборнік «Пальба па Галубах» Яўгеніі Лязо (Касіловіч) аглядае Дзмітрый Цалко, а Анатоль Эзаў рэкамендуе пазнаёміцца з кнігай Змітрака Марозава «Парог сумлення».

У «Люстэрку лёсу» працягваецца публікацыя фрагмента з кнігі «Украіны» Аляксандра Радзькова ў перакладзе з рускай мовы Алякс Карлюкевіча.

«Тут маё сэрца». Рубрыка «Старонка родная» на апошніх старонках зноў бачыцца спаброўніцтвам прызнання ў любові да Радзімы. Невялікія праязныя замалёўкі «Неўміручы род» ад Людмілы Балакіравай адлюстравваюць найбольш важныя для аўтара каштоўнасці — любімы куток і сям'я. Наталлі Анапрэнка звяртаецца да старажытнасці роднага Палесся ў цыкле паэтычных мініяцюраў «І багі ажываюць паганскія тут...».

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

¹ англ. *suspense* — стан невядомасці, няўпэўненасці, хвалявання.

Апалогія ўсеадзінства

Слышны даследчык літаратуры і міфалогіі, доктар філалагічных навук, прафесар Т. І. Шамякіна выдала кнігу «Природа — Социум — Словесность» (Мінск, «Право і экономика, 2023. — 288 с.).

Адразу паўстае пытанне: чаму паўску? Таццяна Іванаўна вядома як пераважна беларускамоўны аўтар. Але напярэдадні свайго юбілею даследчыца вырашыла паказаць і свае рускамоўныя творы як часткі цэласнай кнігі. Некаторыя з іх друкаваліся ў часопісах «Нёман», «Сацыялогія», у зборніках, а некаторыя створаны спецыяльна для дадзенай працы, каб надаць ёй адзіную канцэпцыю. Кніга мае выгляд манаграфіі — яе рэцэнзавалі надзвычай аўтарытэтных эксперты, у яе багаты навуковы апарат, але па стылі яна выразна асабістая. Чытаецца лёгка і з вялікай цікавасцю.

Асноўная думка кнігі — сувязь усяго ў свеце, нішто не існуе пасобку, інтэграцыя розных галін ведаў. Увага скіравана на ментальнасць, светаадчуванне народа — яны залежаць ад «умяшчальнага ландшафту» (Л. М. Гумілёў), ад працэсаў, што адбываюцца на Зямлі і ў космасе.

Прасочаны шмат якія сувязі і адносіны, што і робіць працу навуковай. Для Шамякінай характэрна і імкненне пранікнуць у глыбіню рэчаў, скажам, у гістарычную глыбіню. У сувязі з гэтым яна выказвае розныя гіпотэзы, напрыклад, пра існаванне праардымы белай расы — згаданай у антычных аўтараў Гіпербарэі. Пра цудоўную краіну сёння пішць многія, але яна знаходзіць уласныя доказы, часам даволі арыгінальныя, нечаканыя. Выказвае і сваю версію (а іх усюго 75) адной з самых інтрыгуючых загадак другой паловы XX ст. — гібелі на Паўночным Урале групы студэнтаў-турыстаў пад кіраўніцтвам Ігара Дзятлава.

Увогуле Т. Шамякіна пазбягае катэгарычнасці, але часта ставіць пытанні, задае чытачам загадкі. Напрыклад, яна сумняваецца ў тэорыі эвалюцыі Ч. Дарвіна, задумваецца пра ўзнікненне некаторых культурных раслін, дзікіх і свайскіх жывёл. «Якое паходжанне, напрыклад, вярблюда, у знешнасці якога ёсць нешта ад старажытнага дыназаўра, але больш сімпатычнае? Праўда, і звычайная курыца — ад дыназаўра. А гепард? Ці магла прырода стварыць істоту, якая сумішчае ў сабе рысы ката і сабакі? Яна даследчыкі з Атлантыды ці Лемуры пацешыліся, сумясціўшы ў адной жывёле несумяшчальныя прыкметы...» У некаторых пасажах прасвечвае прываўны гумар.

Манаграфія пачынаецца з даследавання этнасіпалогіі беларусаў. Пра гэта сама Шамякіна пісала не раз, выказваючы нямаля слухных думак. Яна лічыць, што чым больш разваг, гіпотэз узнікае на матэрыяле народнай творчасці, тым больш ясна высвечваецца ментальнасць беларусаў. Напрыклад, яна акцэнтуюе ўвагу на тое, на што не згадвалі іншыя даследчыкі: беларус жыву ў лёсе, на фоне лесу, і па гэтай прычыне ён — чалавек *глыбіні*. Адсюль — адпаведныя рытуалы. Менавіта на нашай тэрыторыі, на думку даследчыцы, праходзілі ініцыяцыі юнакоў-рыцараў-волатаў. Доказ — курганы-валатоўкі амаль па ўсёй тэрыторыі. Яшчэ адна яе гіпотэза тычыцца папараць-кветкі — вядомага нацыянальнага сімвала. Як лічыць Таццяна Іванаўна, папараць увасабляе

міфалагічнае «чорнае» сонца, сонца падзем'я, якое толькі раз на год, на Купале, у дзень найвышэйшай магчымасці дзённага сонца, выходзіць на паверхню зямлі.

Іншыя раздзелы кнігі паказваюць залежнасць самаадчування нацыі і кожнага асобнага чалавека ад глабальных праблем — клімату Зямлі, яе геафізікі, працэсаў у космасе. Пры гэтым абавязкова Шамякіна звяртаецца і да слоўнай творчасці — міфаў, казак, эпасаў.

Вялікімі атрымаліся раздзелы пра жывёл і птушак, якія сталі сімваламі ў народнай і прафесійнай творчасці. Тут, з аднаго боку, прыводзіцца багаты фактычны матэрыял, з другога — імкненне аўтара разгадаць міфы, казкі, прычым нярэдка шляхам параўнання фальклору розных народаў.

Надзвычай жыва і часам парадасальна напісаны раздзел пра кулінарыю. Галоўная ўвага — зноў-такі на залежнасць харчавання народа ад геаграфічнага асяроддзя і клімату. Хоць, скажам, бульба ў нас з'явілася параўнальна нядаўна. «У адным з гістарычных раманаў беларускай пісьменніцы Вольгі Іпатавай героі, нашы продкі, ядуць драўнікі, аладкі з бульбы, у XII стагоддзі(!). А бульбу сяляне пачалі масава вырошчваць у пачатку XIX. Гэта не папрок аўтару, а паказчык таго, які замацаваўся бульба ў свядомасці беларусаў як нацыянальны прадукт». Але ёсць і іншае. Скажам, развенчаецца міф пра дэфіцыт, ледзь не голад, у савецкіх пасляваенны час. Дэфіцыт ствараўся штучна напярэдадні развалу СССР, а да таго, асабліва ў Беларусі, існавалі розныя формы задавальнення харчовых патрэб насельніцтва.

Цэнтральнае месца ў кнізе займае частка «Як з савецкіх людзей абывацелі рабіліся». Такого роду работ у нас яшчэ фактычна не было — гэта сур'ёзнае сацыялагічнае даследаванне гісторыі і сутнасці мяшчанства з прыцягненнем літаратурных крыніц (А. Чохава, М. Горкага, А. Талстога і інш.). На думку Шамякінай, абывацель — чалавек, якога не цікавяць грамадскія праблемы, а толькі асабістыя, які заклапочаны выключна матэрыяльным дабрабытам і да таго ж пошлы. З гэтага пункту гледжання Таццяна Іванаўна скептычна ставіцца да некаторых культываваных літаратурных твораў і кінастужак савецкага часу, асабліва перыяду перабудовы. Галоўную віну за ўкараненне ў масавыя свядомасці мяшчанскіх імкненняў Шамякіна ўскладае на партыйныя ўлады пасляваеннага часу,

канкрэтных кіраўнікоў. Вельмі нізка яна ацэньвае асобы М. С. Хрушчова, Ю. У. Андропова, асабліва М. С. Гарбачова і Б. М. Ельцына. Некалькі лепш — як да чалавека — ставіцца да Л. Брэжнева. Неабходна адзначыць, што яе свядомасць, яе цікавасць да гісторыі, да палітыкі, шмат якія погляды склаліся яшчэ ў дзяцінстве і юнацтве пад уплывам размоў пісьменнікаў у іх доме.

Асабліва крытычна ставіцца да М. С. Хрушчова, не раз у кнізе паказвае яго разбуральную ролю, якая, у рэчце рэшт, і прывяла да развалу Савецкага Саюза, спыскаецца пры гэтым на выказванні выдатных дзеячэў эпохі. Яна выступае супраць паняцця «хрушчоўскага адліга», лічыць, што сапраўдная «адліга» ўсталявалася пасля Хрушчова — у канцы 1960-х гадоў. Пры гэтым асноўнаеца на ўласных успамінах.

Ёсць у кнізе раздзел з супрацьлеглым сэнсам, становачым, — пра жыццё сапраўднай эліты. Таццяна Іванаўна мела магчымасць наведваць кватэры самых вядомых людзей, прытым не толькі ў Мінску, але і ў Кіеве, у Маскве, куда бацькі вазілі яе часта. У гэтым раздзеле шмат бытавых падрабязнасцей — як быццам не навуковы стыль. Але гэта паказ кантэксту часу, яго рэаліі. І зноў-такі — развяснячанае шматлікіх міфаў, якія склаліся ўжо ў постсавецкі час.

Асабліва востра крытычна Таццяна Іванаўна ў апошніх раздзелах кнігі, дзе апавядае пра перыяд перабудовы і 1990-я гады, якія самым разбуральным чынам падзейнічалі на масавую свядомасць. Напрыклад, гаворыць пра шматлікія секты, пра адыёзныя асобы, якія маніпулявалі аўдыторыяй праз СМІ — А. Чумака, А. Кашпіроўскага, Джуну. Адмоўна ацэньвае і феномен балгарскай прарочыцы Вангі; містыфікацыйны лічыць «наведванне» Месяца амерыканцамі.

Шматлікія міфы пра іншпланетнікаў, рэптылоідаў, канец свету, плоскую Зямлю і шмат якіх іншых Таццяна Іванаўна лічыць прыкметай *архаізацыі* нашай свядомасці, якая насаджаецца штучна праз заходнія масмедыя. Шмат піша пра дзейнасць савецкіх СМІ ў час перабудовы. «Унушэнні СМІ, якім людзі прывыклі верыць, кардынальна разышліся з маральнымі станам народа. Прэса і тэлебачанне вшылакі пра такое, што людзям нават цяжка было ўявіць. У выніку многія губляліся, нерваліся, стамляліся ад пастаянных паклёпаў, дэмагогіі і разбурэння. Улады і масмедыя заахвочвалі не на тое, што нас аб'ядноўвала, а на тое, што раз'ядноўвала, атамізавала». Аўтар малое яркую карціну стану масавай свядомасці ў перыяд перабудовы, называючы канкрэтных асоб, якія стваралі адпаведную грамадскую атмасферу і страшна віватывае за пашкоджанне нораваў народа. Інфармацыя Таццяны Іванаўны ўношае давер: яна і сама шмат чаго памятае, і начытана ў гэтым пытанні.

Безумоўна, не ва ўсім з аўтарам кнігі можна згадкіцца. Але Шамякіна, чалавек надзвычай эрудзіраваны і жыццёва, прафесійна вопытны, мае права на ўласную думку адносна шмат якіх працэсаў у прыродзе, соцыуме, мастацкай творчасці. Галоўнае, што прываблівае ў яе кніжку, — грамадзянская пазіцыя аўтара, глыбокі непакой за стан масавай свядомасці, за выхаванне моладзі ў патрыятычным духу.

Таццяна МАРОЗАВА

Прысмакі, ласункі і... слодычы

Сінімічная парадыгма, прыведзеная ў загаловку, характарызуецца наяўнасцю агульнай семы «смак» з пазітыўнай афарбоўкай. Аднак кожны складнік мае свае адметнасці, якія варта ўлічваць пры іх выкарыстанні ў творы, а рэдактару адсочваць такія словаўжыванні.

Лексема *прысмакі* мае найбольш шырокае семае поле са значэннем «ласункі, а таксама ўвогуле смачныя, асабліва прыгатаваныя стравы». Гэтая лексема ўжо цалкам адасобілася ад назойніка адзіночнага ліку *прысмак* і фіксуецца ў тлумачальных слоўніках асобнай вакабулай. Параўн.: *У нас, як сам бачыш, базацыя вялікага няма, абыходзімсі і без прысмакаў, але, тым часам, здаравейшы будзеш (Уладзімір Дубоўка); «Не, дзякуй, Тонечка, у мяне сваіх прысмакаў поўная шухляда» (Людміла Кебіч); Паўрэзшыся гарбатай і падсілкаваўшыся пугачоўскімі прысмакамі, пайшлі ў школу (Віктар Шніп).*

Лексема *ласунак* у адзіночным ліку фіксуецца са значэннем «што-небудзь вельмі смачнае; улюбёная стравы і дадаткова — з пазнакай «звычайна множны лік» — «кандытарскія вырабы, салодкае, прысмакі». Напрыклад: *Але ў той дзень і на такі ласунак, як гарачыя драўнікі, не надта кідаліся, не так, як раней, калі на рынках пачалі занюляваць харчам, які можна тут жа з'есці (Іван Шамякін); А я міжволі // Згадаў суровыя зады: // Ласункам самым — шчопач солі // Для кожнага была тады (Рыгор Барадулін); Не сказаць, каб вялікі ласуныкі былі з чэрствага хлеба, але ёў яго Міколка з вялікай ахвотай, толькі пугаўка-нос пабліскаў ад вялікага задавальнення (Міхась Лынькоў). Андрэй Макаёнак, у прыватнасці, выкарыстаў адразу два словы, верагодна, размяжоўваючы іх значэнні: *Мама. Я ж і кажу. Ён, як заўсёды, будзе цыгнуць якія-небудзь кошкікі з ласункамі, прысмакамі.**

Што тычыцца лексем *слодыч*, то яна з паметай *разм.* фіксуецца толькі ў адзіночным ліку (што ўласціва абстрактным назойнікам) са значэннямі «салодкі смак» і *(перан.)* «прыемнае адчуванне, асяродак». *Відаць, сама мядзведзіца вырашыла болей да вэда на пчалінік не наведвацца. Па-першае, наталіліся слодыччу (Георгій Марчук); Завалася, што кожная клеткачка арганізма растарвалася ў мляўкай слодычы (Павел Місько).* Згадваецца датчычна лексемай і найменне кандытатскай фабрыкі «*Слодыч*».

Менавіта ненарматыўнае выкарыстанне лексем *слодыч* у множным ліку патрабуе асаблівай увагі, бо ўзнікае блінгвальная асацыяцыя з лексэмай *сладоцкі* з рускай мовы, дзе слова фіксуецца як агульнаўжывальнае. Таму патрабуюцца лексічныя замены ў наступных, напрыклад, сказах: *Дадавалі ў куцыю арэхі, разнікі да іншых слодыччы [ласункі, прысмакі]; З такім маляком можна атаваць аўсяны кісель, іншыя пастыны слодыччы [ласункі], паліваць ім грэцкую кашу; Сладчычы [Ласункі] з якіх краін можна цяпер пабачыць на паліцах беларускіх крам!* Патрабуюцца лексічныя замены ў пашыранай сёння вонкавай рэкламе і на шыльдах шапікаў кштальту «Гарбата, кава, слодыччы»...

Не траба ігнараваць і ненарматыўнае ўжыванне лексем *прысмакі* або *ласункі*. Лексема *прысмак* са значэннем «дадатковы, пачочны смак» раней сустракалася ў форме жаночага роду — *прысмака*. У сучасных тэкстах, здараецца, цалкам атажыняецца гэтая лексема з *ласункам*, што не мае пад сабой ніякіх падстаў: *Дарчы, нашы драўнікі — асобная прысмака [асобны ласунак]; Я ёй падаваў або яна проста ствараецца атрымаць ад мяне нейкую прысмаку [нейкі ласунак]!*

Так што, шаноўныя, смачна есці! І нашы *прысмакі* (драўнікі, вершачку, абаранкі), і нашы *ласункі* (цукеркі, салодкае печыва). Ну, а ўжываць усё гэта варта з розумам не толькі ў лінгвістычным разуменні, але і ў адносінах да здароўя, асабліва тым, хто сочыць за калорыямі і сваёй вагой.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Галіна ЗАГУРСКАЯ

* * *

Перада мной начы блуканне,
А нада мной — увесь Сусвет
І каляровых зорак ззянне,
Як быццам бы зусім без мэт.

У гэту ноч я сёння веру,
У зоркі веру і ў вясну.
Сусвет якою мераць мерай?..
Ад розных думак не да сну.

Вось купал зорны ноч трымае
І сее росы на зямлю.

Салоўкі цешаць слых у маі —
Я і за гэта май люблю.

Жыццё

Прыйсці аднойчы на зямлю,
Па ёй хадзіць і захапляцца,
Глядзець парой у вышыню,
Куды душы тваёй вяртацца.

Жыцця адценні ўсе ўбіраць
І радавацца простым рэчам:
Як пахне ў поўдзень сенажаць
Ці лотаць на ціхуткай рэчцы...

І да жыцця спяліць любоў,
Знайсці сапраўднае каханне,
Дайсці старацца да асноў
І праўдаць сваё прызвание...

Трыпціх любові

1.

Зямля пачалася з любові,
З любові — жыццё на Зямлі:
Гасподзь сваё слова прамовіў,
Каб мы тут існалі жылі.

2.

Распускаецца квецень на дрэвах,
Пахнуць соладка ўвесну лугі,

Каб адчуў кожны з нас і паверыў,
Што жыццю ён заўжды дарагі;

Што любоў разліваецца ў свеце,
Што жывая яна ў кожным з нас.
Без любові самотна і планеце.
Для кахання ж надарыцца час.

3.

Любоў бывае, як закляцце,
Шчаслівым можа быць парыў...
Любоў — сапраўднае багацце.
Хто не любіў — ён бы і не жыў.

* * *

Вось кажуць: раница мудрэй за вечар.
Напэўна так, бо мы заўжды ў начы
У сон сышоўшы, аглядаем вечнасьць,
Хаця яна пра тое і маўчыць.

У сне нам зоркі адкрываюць веды.
Па-за свядомасцю. Ды іншы раз
Свядомасць нам пра гэта і засведчыць:
Раішэнне прыйдзе думкам у адкас.

Канечне, раница мудрэй за вечар,
Таму што розум аніколі наш не спіць.
Калі ты днём задумаўся аб нечым,
Чакай, што раница ўсё гэта праясніць.

Я і сам, замучаны без меры,
Тут стаяў і марыў аб цяпле.

Мама згатаваць і боршч паспела,
Хлеба кроіць душаў мо на пяць.
Памалілася і побач села —
Будзе плакаць, думаць, уздыхаць.

Родны дом атуліць нечакана,
І каб слова хоць адно ў папрок.
Дзверы не зачыненыя нанач,
Дык таму вяртаюся здалёк.

Заўтра зноў рыхтуюся ў дарогу,
Мама падышла і абняла,
Ды пакуль ішадзе — слава Богу!
Хопіць мне і хлеба, і цяпла.

Памяці

Міхася Рудкоўскага

Дваццаты век — суровая быліна!
Падману, недаверу кругаверць,
І нават птахі з чарады арлінай
За праўду разбіваліся насмерць.

Напэўна, зяпу жорсткі лёс ашчэрыў
Хоць не сказаць: за горла сцяў удаў.
Ды шэшта зрэдку булькала ў фужэры
І дым табакі ў лёгкіх асядаў.

Сутуля, хто нават быў высокі:
Заложнікі ідзі і журбні,
Правіньці віці і прарокі,
Зямлі сваёй ізгоі і рабы.

* * *

Мне патрэбна была гэта роля,
Як паветра і як... каханне,
Як хаджэнне па мінным полі
З верай, што ўбачу святанне,
Як, гартаючы хутка старонкі,
Парэзаць паперай пальцы,
Як выправіць коску на кропку
І шукаць тлумачэнні вар'яцтву.
Што губляць застаецца цяпер
Без ніводных адчыненых весніц?
Так, бо шчырасць, любоў і давер
Былі толькі прыступкамі лесвіц,
З якіх суджана нам было ўпасці,
Каб далей ісці з новымі сіламі.
Мы — забойцы ўласнага існасця —
Пакуль спім пад нябачнымі крыламі.
«Жыць становіцца ўсё цікавей...»
Слэзы зноў змяшаны з чарніламі
І пытаннем:
«А што далей?»

Мне патрэбна была тая роля,
Як паветра і як... каханне,
Гэта толькі гульня, не болей
На часовым маім скрыжаванні.

* * *

Пройдзе ўсё: і боль, і жаль, і мука,
Радасць пройдзе, каб з'явіцца зноў.
Пройдзе шэры дзень, нібы дакука,
Змоўкне песня ўзніслая звану.

Дзень прайойдзе ў супакойны вечар,
І аблашчыць ён сваёй зарой.
Пройдзе сум затоены аб нечым,
Каб вярнуцца іншаю парой.

Ўсё праходзіць, каб ізноў вярнуцца,
Найчасцей — у выглядзе другім.
Толькі душы птушкамі імкнуцца
Ў вышыню — і мы ляцім, ляцім...

* * *

Сняжынкай я ляцела да цябе,
На вейцы каб замружанай растаць,
У радасці ляцела, у журбе —
Тваёй слязінкай на хвілінку стаць.

Чаканнем напаяўся доўгі час,
Мелодыяй, святлом і варажбой,
Якая ў неба падымала нас.
І мы плылі на воблаку з табой.

Плылі ўначы, і раницай, і днём,
Дзе неабсяжны трапяткі прастор.
Няхай было ўсё гэта марай-сном...
Але ж ляцелі мы з табой да зор.

Да родных ніў і песень непаветых,
Што на апошняй чуоцца мяжы,
У край бацькоў вяртаюцца паэты —
Пад сумныя і сціплыя крыжы.

* * *

Як за рысай, там — за сінім дымам,
Што яшчэ глытаць няўцяжмя мне,
Тут, хаця ганімым ды любімым
Ну, а там — у горкай старане?

Боскі шлях літаньнямі масцілі,
На спакой душы крыху ўзялі.
Разышліся — іскры прыгасілі,
Нехта ж прыйдзе — варушыць вуглі...

* * *

Адчуць, прызнаць і палюбіць —
А ішасця дзе знайсці пакоўку?
І жыць далей. Адно — каб жыць,
Каб слова — справе, справа — слову.

Дзяцей любіць і не тужыць,
Гузы насіць і — памыляцца...
Ды проста жыць...

Адно — каб жыць,
Ад болю плакаць і смяцца.

А заўтра дзень, як свет адкрыць,
Убачыць сонца і дарогу.
І зноўку жыць... Адно — каб жыць
І пакланяцца моўчкі Богу.

Пераклад з рускай Віктара ГАРДЗЕЯ

Валерый ГРЫШКАВЕЦ

* * *

Упадзі на шлях — уздыгне Прыпяць.
Ці ж такі жыцця апафеоз?
Кубак пададуць — не зможаш выціць,
Гэты кубак поўны горкіх слёз.

Стогн і плач — душы не трэба сведак,
Бо з далёка векавой імглы
Ты выразна ўбачыш напаследак,
Што і не заўважыў на зямлі.

Прыпяць... Піна... Шмат не маюць
назваў.

Сямірэчка без якіх праяў.
«З Прыпяці б папіць!» — сябрам падказваў,
Дык тады абразу б акрыяў.

Вечер вандраванняў хлесткі нейкі,
Родны Пінск прымроіцца ў вачах,
Але зноў сляза спаўзла на вейкі —
Задрыжыць і скоціцца на шлях.

На Каляды ў мамы

Не беларучка ў хаце тлумнай
З чаканнем вечнае бяды.
Хапіла цёрну, лебяды,
Таму і стала песня сумнай.

Ды зноў зіма. І ў перамешку
Са снегам дождж. Як быццам смех
Праз боль і слёзы. Дождж і снег,
І жменька радасці ў насмешку.

Сняжынкі белыя, як пер'е,
З акенца бачна, хто прыйшоў?
У мамы чыстая любоў
І вера ў шэрае бязвер'е.

Заходзь, сыноч, у хату смела!
А за акенцам — дождж і снег,
І думкі горкія ўразбег,
А тут і бульба закіпела.

Дванаццаць страў... ляжыць цырата
На сене, скошаным пад гром,
І цесна будзе за сталом —
Усіх з дарогі прыме хата.

* * *

На святле адчыненыя дзверы:
Спыніцца вандрунік на святле.

Дэбют

Паліна ДВАРАНСКАЯ

* * *

Вечер павее халадком
На разгарачаныя раны,
Дождж падзеліцца глыткам

Паветра і пнячоты,
Толькі забудзь,
Забудзь пра ўсе свае заганы.
Адсячы ўсіх, хто
Хоць аднойчы прынёс бруд
У тваю душу!
Неба растопча і знішчыць твой боль,
Зруйнае каменныя сцены:
Яно так не хоча,
Каб сэрца паэта зрабілася чэрствам.
Дождж тваіх слёз
Столькі разоў паліваў пустазелле
Крыўды і здрады!
Я вырваў яго з каранямі,
Каб у душы тваёй
Больші н адзін Анёлак не падаў,
Крылы іх большы не зачэпацца
За доўгія языкі тых пляткарака.
Давай мы з ветрам
Пасадзім у душы тваёй бэз,
А хочаш півоны?
Я буду цалаваць твае далоні,
Пакуль не жыве апошняя драпіна!
Толькі забудзь,
Забудзь пра ўсе свае заганы
І адсячы ўсіх,
Хто прыносіў табе боль.

Дзякуй, Вінсэнт...

Зоркі з неба над Ронай
Павольна апускаюцца на раны,
Якія доўга не загойваліся,
А цяпер дыхаць

стала лягчэй,
Нібы гэта вечная летняя ноч.

У маім жыцці
не было белага,
Толькі чорнае,
Толькі чорныя вароны.
Дзякуй, Вінсэнт,
што забраў іх

З майго жыцця
У сваю карціну.

Хачу вялікі саламяны капялюш,
Як на тваім аўтапартрэце,
Каб патануць у ім,
Як калісьці ў яго абдымаках...

Калі свет пачне разбурацца,
Ляці будучы шукаць сонеткі
У вачах сваіх каханых,
А я — глядзець на твае сланечнікі.

Паліна КОРНЕВА

Мабыць, у той дзень

Апавяданне

Мабыць, у той дзень я сапраўды бачыла нешта незвычайнае. Горад N. сустрэў нас амаль змінным холадам у сакавіку. Я вельмі шкадавала, што не ўзяла з сабою ні дэплай кофтанкі, ні шапкі, ні нават шаліка нейкага. Адрозна пасля алімпіяды нашу групу павезлі ў горад на экскурсію. Мы ехалі ў цэнтр, бо інтэрнат, у якім нас размасцілі, знаходзіўся на ўскрайку. Ад месца жыхарства ніхто не быў у захапленні. Гэты шэры шчарбаты дом быў разлічаны на дзяцей-сірот, якія вырашлі атрымаць адукацыю ў мясцовым тэхналагічным ліцэі. Калі не браць пад увагу старыя патрэсканыя сцены і страшныя пакоі, атмасфера адметная. Ці своеасаблівая. Я неаднойчы бачыла, як дэці-вахцёркі нервова крычалі на такіх самых, як мы, падлеткаў за адсутнасць шапкі або знойдзеныя ў куртцы цыгарэты... Тыя, канечне ж, абураліся і нярэдка адказвалі ім занадта груба. Гэтыя дзеці — юныя швачкі-матарысткі, токары, слесары — былі зусім іншымі. Ім усміхалася — яны адвернуцца. Нібы між імі і намі была праведзена нябачная мяжа. Але не яны самі так вырашлі. На іх крычалі за шум у калідоры: «Посраміцеся! К нам прыехалі олімпіяднікі! Ведце сябе годна!» Хлопцы або дзяўчаты нічога не адказвалі, мінаючы сваіх бабулек-вахцёрак. Але менавіта ў гэты момант адбывалася аддзяленне іх свету ад нашага. Нас называлі будучымі краінамі, а іх, уздыхаючы, сіротамі. «Гэта нашы сіроты тут жывуць», — сказала мне адна з прыбральных. Усе дэці ў інтэрнаце імкнуліся пашкадаваць іх, нек гдапамагчы словам ці клопатам. А яны не шукалі ні шкадавання, ні веры. Мабыць, праведзеная дарослымі мяжа занадта моцна адбілася на іх душы, і цяпер гэтыя хлопцы і дзяўчаты адчуваюць сябе іншымі. Менш разумнымі, менш годнымі. Цяпер ужо не мы не пуская іх у наш свет, а яны не пакажуць свайго... І ўсё ж такі гэтыя дзеці не былі адны. Мабыць, нам ніколі не зразумець, як часам трэба пачуць ад вахцёркі грубае «Куды бабят?», калі выйшаў расхрыстаны ў краму...

Тут ішло сваё цікавае, але далёкае ад мяне жыццё. Мне не падабалася негасцінныя хмурныя людзі. Застылая на тварах абыякавасць бянтэжыла, надавала рэзкасці іх вобразу. У гэтым рэгіёне Беларусі зусім не разумеюць беларускую мову. Бывала, скажаш у сталовай «дзякуй», а табе ў адказ пасылаюць нейкі дзікунскі позірк: «Ты вар'ятка ці што?» Наша экскурсавод таксама зусім не размаўляла па-беларуску. Хацелі нават адмовіцца ад экскурсіі, але ж заказ быў дзяржаўны. Экскурсавод была жывая і ўмела пахваліцца сваімі здольнасцямі да сарказму. Напрыклад, падыдзем да магазіна, а яна расказвае: «А вось тут пан Дубравецкі загадаў пабудаванне вялізны касцёл. Гэта было сапраўднае мастацтва! Але таварыш Сталін усё ўкахошыў, таварышы». Яе размахванне рукамі і згадкі пра Сталіна запомніліся мне больш, чым апавед пра мэра горада. Мы міналі шмат музеяў беларускай культуры і фальклору, прыгожыя ратушы, капліцы, але аглядалі іх толькі звонку.

Было так холадна, што ў нас дубянелі пальцы і сквіцы. Мы стаілі на вялікай плошчы, што прадзімалася вятрам, а экскурсавод расказвала пра вялікі гадзіннік на самым версе капліцы. Нібыта раней тры разы на дзень адтуль выходзіў хлопчык і спяваў гімн горада.

Хмары збіраліся нізка над галавой. Змораная група разбілася на маленькія купкі. Для мяне было дзіўна, што навокал так ціха. Нават транспарт ездзіў па-старэчы прыглушана, павольна, а людзі на шляху трапляліся рэдка. Ахутвала абыякавасць з усіх бакоў, і мне ўсё больш і больш здавалася, што я не на радзіме. У той момант я зразумела, што радзіма — гэта там, дзе спакойна і побач сям'я. На маёй радзіме ніхто не хаваецца ад людзей у каўнер, робячы выгляд, што ад холаду, на маёй радзіме сонца ёсць сонца, а неба ёсць неба, і яны, як і чырвоныя ромбікі на белых спадніцах, з'яўляюцца часткай прыроднага і духоўнага светаў. Падчас гэтага паходу я часта ўспамінала, як летась мы былі ў Брэсце. Тата арандаваў невялічкі домік каля возера для нашай сям'і — зусім не палац, але ён быў такі ўтульны... Гэты домік я назвала «з гісторыяй». Праз яго праезджэ столькі людзей з розных куткоў Беларусі... Колькі гаворак, колькі твараў, колькі лёсаў бачыў ён на сваім вяку! І колькі яшчэ людзей, засынаючы пад змуканне камароў і гул сонцаў, як я тады, слухалі дрыжанне яго драўляных сценаў, калі нехта ўнізе зачыняў цяжкія металічныя дзверы. Мабыць, яны таксама думалі, што не ўсё так дрэнна, хоць і скардзіліся на адсутнасць ваннага пакою. Я тады не разумела, што гэта было апошняе ціхамірнае шчасце на доўгі час. Гэта было мае лета перад адзінаццатым класам, самы лепшы мой адпачынак, калі цэлы тыдзень мы з малой і бацькамі купаліся ў возеры, хадзілі ў лазню, каталіся на лодцы... Там, каля таго прыгожага возера, назвы якога не ведаю, я чытала «Тихий Дон», не ўяўляючы жахаў вайны. Там мне пісалася экзістэнцыяльная, «маладая» і таму з нейкага боку прыгожая паэма. Я адчувала спакой, трываласць, надзею і клала гэта на паперу. Творчасць даецца толькі ва ўзрушаным стане, а ўзрушанасць мае незямно паходжанне. Гэты эмацыянальны неспакой мае хімічную прыроду, але ж прыйшоў ён наўрад ці з кары наднырачнікаў... Я пісала пра прыгажосць, прыгажосць захаплялася і тым была вельмі шчасліва.

А потым мы паехалі ў Брэсцкую крэпасць, дзе слёзы выступалі на нашых вачах. Нельга перадаць словамі, якой сілай і верай, якім пачуццём падзкі ахутана тое месца. Нават цяпер там не рэха гучыць — там выбухаюць гарматы з болю і адчаю, гарачай адданасці, там гучыць вечнае «памяраю, але не здаюся», там, замест развітання, чутно «бывай, радзіма» салдата, які сам падарваў сябе... Крэпасць жыве да нашых дзён, і ніколі яе жыццё не спыніцца, бо яно вышэйшае за нас. Пакаленні мінаюць, а гэты прыстанак неспакойных душ цягне іх да сябе, каб напамніць, якія яны шчаслівыя, каб даць у спадчыну свой неўміручы подзвіг і гордасць за яго... Чырвоныя гваздікі можна пакласці там на кожным кавалачку зямлі і не памыліцца. У Крэпасці на тварах нават самых кепскіх людзей правую вечнай ляноты змяняюць насцярожанасць, збынтэжанасць і пачуццё, падобнае да павагі.

У кожным горадзе ёсць месца ўшанавання памяці герояў мінулай вайны. І настаў час замочыць тым, хто раней крычаў: «А навошта?». Памяць мае ўласціва сцірацца, а таму гісторыя

— забывацца. У N. таксама ёсць цэнтральная плошча з Вечным агнём. Мне здзівіла, што там не ляжала ніводнай кветкі. Звычайна маладыя прыходзяць падзякаваць тым, хто загінуў дзеля іх новай сям'і і сям'і іх будучых дзяцей. Але тая плошча была пуста, амярцвялая па той прычыне, што памяць адтуль пайшла. Нехта з нашай групы прапанаваў пагрэць над Вечным агнём рукі. Я паспешліва пайшла наперад, каб не бачыць, як дзеці катаюцца на скейтах па гранітных плітах.

Мінуўшы яшчэ колькі местачковых каштоўнасцей, мы прыйшлі ў стары цэнтральны парк. Экскурсавод нешта расказвала з гісторыі горада, але яе ненатуральна вясёлая балбатні ніхто не слухаў. Я зноў выбілася наперад і наблізілася да прыгожага будынка царквы. Яе дагледжаны двор асабліва кідаўся ў вочы сярод агульнай сумятні і непарадку. Экскурсавод пачала расказваць, што царква пабудавана ў гонар апошніх прадстаўнікоў царскай сям'і. Ужо збіраліся павярнуць назад, як пачулася гучнае: «А давайце зойдзем!» Прапанава належала мне. Група сустрэла яе радасным прадчуваннем цэпніні. Экскурсавод, лічачы сабе істотай выключна высокай культуры, не стала супярэчыць і згадзілася пачакаць звонку.

Я вельмі перажывала, што заходжу туды без хусткі. Не тое, каб праз набожнасць, але мне хацелася праявіць павагу да існуючага парадку. Але ўсе астатнія не вельмі пра гэта думалі, і мы няскладнай чарадой зайшлі ў царкву.

Пах ладану не сумяшчаецца з грунтам нашых брудных ботаў. Я ўжо пачала адчуваць сабе вінаватай за тое, што пацягнула столькі абыякавых людзей у святое месца. Але ж мне хацелася нейкіх уражанняў, хацелася дакрануцца да мастацтва, адчуць таямніскасць у выразах твараў на абразях і захапіцца імі, як невядомы творца за шмат гадоў да мяне.

Унутранае ўбрание было не вельмі багатае. Сама па сабе царква была маленькай, у ёй змяшчалася каля пятнаццаці абразоў. Пасярэдзіне — пазалочаны алтар і некалькі крыжоў на кожнага з членаў царскай сям'і. Наўрад ці тут калісьці маліліся не за іх здароўе.

На гэтым можна было б і выходзіць, бо ніхто не заўважаў маленькага чалавека ўбаку ад нас. Ён быў невялічкага росту, але не карлік, меў доўгія кучаравыя валасы. На выгляд яго можна было б даць каля трыццаці гадоў. Апраўты ён у самае звычайнае «штатцае» аддзене, значыць, яго нельга было назваць папам.

Некаторы час ён моўчкі назіраў за намі, але потым падаў слабы голас: — Я магу трохі расказаць пра наш храм, калі вы не супраць.

І мужчына пачаў свой апавед. Расказаў пра гісторыю ўзнікнення кожнага абраза і самога храма. Адрозна стала бачна, што ён цяжка хворы. Нельга меркаваць, на што іменна. Мабыць, разумовая адсталасць або іншыя пашкоджаны нервовай сістэмы. Кожнае слова давалася яму праз вялікія намаганні, а твар вельмі часта перакошвала ад сутарг. Чалавек гаварыў павольна, іншы раз незразумела, але ўпарта. Яго голас гучаў то гучна і моцна, то ціха і слаба. Ён быў непадуладны эмоцыям, хваляванням. Проста расказаў, як чуў ад іншых і як сам бачыў. Чамусьці я была ўпэўнена, што мужчына разумее недасканаласць свайго маўлення. Але ж не пасаромеўся пачаць гаварыць. Сама сабе я малілася, каб толькі яго ніхто не

збіў і тым не пакрыўдзіў. Слухаць было цяжка, але ў гэтым адкрываліся іншыя сэнсы. Калі нешта было незразумела, з табой пачынаў размаўляць абраз: вочы святога зазіралі ў душу, усміхаліся і нібы пракладвалі нябачныя шляхі... Не ведаю, які шлях, але пачуццё адкрыцця акрыляла, рабілася вельмі спакойна і лёгка. Нібы спадаў з цябе цяжар думак, і хацелася верыць, што будзе яшчэ ўсё добра. Я падняла галаву і ўбачыла, што купал размаляваны пад блакіт неба... Сімвал неба цягнецца за чалавекам паўсюль. Усе мы прыйшлі з неба, як празрысты дождж, туды і трапім, як вада з лужыны... Нават калі гэта лухта, вочы пакутніка строга глядзяць на цябе, каб нагадаць пра роўнасць. Мы роўныя, якой ні была б фізічная абалонка. І цяжка хворы чалавек пра гэта ведае. Чаму тады яму спачуваюць здаровыя?

У тое імгненне я зразумела, як моцна змяняе вера ў Бога. Людзі, якія любяць псаваць паперу, колькі разоў ужо даводзілі, што нікага Бога не існуе. Але што яны прапанавалі ўзямен? Гэтыя навукоўцы, седзячы на ўзятым версе, могуць таптаць, выкрываць, нішчыць, навукачы. А ці здольныя яны нешта стварыць? Ці здольны каму-небудзь дапамагчы сваімі словамі? Вера ж дае апору, адчуванне, што ты не адзін. Пакутнік можа глядзець у неба — у пустэчу — і бачыць працягнутую руку Бога. Ён стварыў яго сам, і ў гэтым заключана моц асобы чалавека. Ён здолеў адшукаць для сябе сэнс жыцця, нейкі выхад у той час, калі яму, можа, хацелася кінуцца з абрываў... І гэты чалавек, скітаваны маральна, выстаў дзякуючы сваёй цёмнай веры. Нехта крычыць — заліваецца пра тое, што ведае з тракатаў такіх самых вар'ятаў, і ў думках узвышаецца да Бога сваёй рэальнасці. Але чалавек на гэтым п'едэстале ніколі не глыне ўніз, дзе нехта цягне да яго з мальбоў рукаў... Як можа быць, што пустое месца дапамагае, а не істота з плоці і крыві?

Раптам святло заліло залу, напаўняючы яе цяплом і спакоем. Яно адбівалася на вузкіх шыбах, шкле абразоў, каларных каменчыках свяцільні... Упершыню за дзень выглянула сонейка, і яно грэла, нібы на радзіме.

— Извините, нам было очень интересно, но нас давно ждут, — сказала нейкая тоўстая дэтка, выбіўшыся з натоўпу. Усе падзякавалі і падаліся да выхаду. А маленькі чалавек глядзеў нам услед, нек па-дзіўнаму склаўшы рукі.

Вуліца зноў сустрэла нас ветрам, але я ўжо на яго не зважала. Хмары віселі такія цёмныя, што экскурсавод паспешліва павяла нас да аўтобуса. Пакуль ішлі, я не зводзіла вачэй з той дэтки, якая расказвала пра сваіх унукаў адной з кіраўніц. Ніколі не забуду я амаль старэчыя губы, абмазаныя чырвоным, маленькія вочкі без вейкаў і ружовыя ад нейкай дрэннай пудры шчокі.

Нарэшце мы залезлі ў аўтобус. Мне хацелася адмежавацца ад глуму, што захапіў паветра і маю галаву. Ні пра што не хацелася думаць і тым больш рэфлексаваць. Мая суседка па пакоі увесь час перапісвалася з такім абыякавым выразам твара, што я нават не спрабавала знайсці ў ёй суразумнасць.

Толькі тады адчулася змора ў руках і нагах. Пад манатонны грукат тэлефоннай клявіятуры я задрамала. Пайшоў першы моцны дождж у гэтым годзе. А перад вачыма маімі было святла. Гэта нейкі чалавек трымаў у руках прамень сонца і усміхаўся так, нібы рабіў гэта ўпершыню. Нібы вучыўся. Нанова...

Беларуская з хронікі творчага

1980 год. У лютым у Ялце ў ДOME творчасці імя А. П. Чэхава прайшоў Усеаюзны семінар драматургаў (тры тыдні). Беларусь прадстаўлялі Анатоль Вяцінскі, Валянцін Лукша, Яўген Шабан.

У сакавіку ў Цэнтральным доме мастака ў Маскве прагучала новая праграма артыста Ю. Гальшава «Апавяданні пра вайну». Кампазіцыя складалася з твораў Васіля Быкава.

У красавіку ў Ташкенце правялі круглы стол «Адзінства шляху, разнастайнасць пошуку» «Літаратурная газета» і СП Узбекскай ССР. Прыняў удзел Анатоль Вяцінскі. Яго нататкі пад назвай «Наўкол сяброўскага стала...» надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва».

23 мая «Літаратура і мастацтва» паведамляе пра прэм'еру спектакля «Пайсці і не вярнуцца» Васіля Быкава.

У ліпені Мінск наведала старшыня секцыі перакладчыкаў савецкай літаратуры СП Балгарыі рэдактар выдавецтва «Народна культура» Пенка Кынева. Трэба нагадаць, што Пенка Асенава Кынева, якая нарадзілася ў 1942 годзе, пераклала на балгарскую мову творы Івана Мележа «Подых навальніцы», Васіля Быкава «Яго батальён» і «Пайсці і не вярнуцца», Кузьмы Чорнага «Млечны шлях», Уладзіміра Караткевіча «Лісце каштану», «Чорны замак Альшанскі», «Залаты бог», Івана Навуменкі «Развітанне ў Кавальцах», Барыса Сачанкі «Аксана», Віктара Казько «Высакосны год» і «Цвіце на Палессі груша», Алеся Адамовіча, Уладзіміра Калеснікі і Янкі Брыля «Я — з вогненнай вёскі» і інш.

У жніўні ў Кызыле (Тувінская АССР, РСФСР) прайшоў XI Усеаюзны фестываль маладых паэтаў. Ад Беларусі прынялі удзел Змітрок Марозаў, Галіна Каржанеўская, Мікола Мятліцкі.

У верасні на кінафестывалі «Манрэаль-80» паказалі мастацкі фільм «Дзікае паляванне караля Стаха» па аднайменнай апавесці Уладзіміра Караткевіча.

Кадр з фільма «Дзікае паляванне караля Стаха».

У верасні ў Мінску 8 дзён знаходзіўся пісьменнік з ГДР Райнер Ліндау. З мэтай збору матэрыялу для рамана аб Вялікай Айчыннай вайне, дзеянне якога адбываецца на Беларусі ў Украіне. З нямецкай калегам сустракаліся А. Вяцінскі, Л. Гаўрылін, Я. Каршукоў і інш.

У кастрычніку ў СП БССР прайшла гутарка з венгерскім паэтам і пера-

кладчыкам Андрашам Шымарам. У размове прынялі удзел Васіль Быкаў, Анатоль Вяцінскі, Леанід Гаўрылін, Аляксей Адамовіч, Яўген Каршукоў.

У ДOME літаратара адбылася сустрэча з чэшскім літаратуразнаўцам і перакладчыкам Вацлавам Жыдліцкі.

У кастрычніку ў Баку прайшла Усеаюзная творчая канферэнцыя «Дружба народаў — дружба літаратур. Слова пісьменніка — актыўная сіла ў інтэрнацыянальным і патрыятычным выхаванні савецкага чалавека». Ад Беларусі ўдзельнічалі Васіль Быкаў, Ніл Гілевіч, Яўгенія Янішчыц.

У лістападзе на Буйніцкім полі прайшоў мітынг у гонар адкрыцця мемарыяльнага знака Канстанціну Сіману. Выступілі В. Озераў, Н. Гілевіч і інш. У Палацы піянераў і школьнікаў у Магілёве адбыўся вечар сустрэчы з савецкімі пісьменнікамі. Выступалі В. Озераў, Р. Казакова, В. Зуёнак, М. Алігер, В. Быкаў, Р. Раждзественскі і інш.

У снежні ў ДOME літаратара прайшоў літаратурны вечар, прысвечаны 100-гадоваму юбілею класіка рускай паэзіі Аляксандра Блока. Адкрыў Максім Танк, выступілі Сяргей Грахоўскі, Яўгенія Янішчыц, Ян Скрыган. Нагадаем, што ў розныя гады творы А. Блока на беларускую мову перакладалі І. Дварчанін, А. Дудар, В. Болбас, А. Бадак, С. Дзяргай, М. Дукса, М. Калачынскі, Р. Лынькоў, Я. Сіпакоў, М. Федзюковіч і інш. У 1980 годзе Сяргей Грахоўскі выдаў у сваіх перакладах зборнік А. Блока «Выбраныя вершы і паэмы». Кнігу «Палескія дні Аляксандра Блока» (выйшла ў «Мастацкай літаратуры» ў 1985 годзе) напісаў беларускі пісьменнік-дакументаліст Мікола Калінковіч (1950—1990). У Луніцы і Лунінецкім раёне на працягу многіх дзесяцігоддзяў стараннямі члена СП Беларусі Таццяны Канапацкай праводзіцца Дні памяці Міколы Калінковіча і Аляксандра Блока. У Пінскім раёне, у вёсцы Лапаціна, на Берасцейшчыне працуе бібліятэка-музей Аляксандра

старшыні Савецкага камітэта славістаў А. Рабінсон.

31 сакавіка ў Маскве ў Цэнтральным доме літаратараў імя А. А. Фадзеева прайшоў вечар, прысвечаны 60-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна. Выступілі Ю. Верчанка, С. Баруздын, А. Ананьёў, В. Бокаў, Я. Хелемскі, пісьменнікі Украіны, Таджыкістана, Латвіі, Чэхаславакіі ды інш.

Фота Кастуся Дробява.

Мемарыяльны знак на Буйніцкім полі.

13 красавіка ў актавай зале Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага прайшоў вечар «Дружба народаў — дружба літаратур». Разам з беларускімі пісьменнікамі перад студэнтамі і выкладчыкамі выступілі госці VIII з'езда Саюза пісьменнікаў БССР — В. Озераў, С. Міхалкоў, У. Салаухін, Ю. Ванар, В. Бокаў, Т. Байрам, А. Аўчарэнка, Я. Хелемскі, У. Гардзеічаў, Р. Мустафін, І. Фанякоў і інш. Пералік гэтых асоб сведчыць, што імкнуліся прыехаць тэлы літаратары, у якіх была наладжана даўняя дружба з беларускімі пісьменнікамі, Беларуссю. Найперш гэта датычыцца паэта і перакладчыка Якава Хелемскага (1914—2003). Упершыню адкрыўшы для сябе Беларусь у час вызваленчага паходу Чырвонай Арміі па далучэнні Заходняй Беларусі да БССР, напісаўшы верш «У трыццаць з'явіўся...» (з подпісам: «Маладзечна, 1939»), ён большую частку сваіх творчых памкненняў аддаў перакладам беларускай паэзіі на рускую мову. У 1956 годзе ў «Библиотеке «Огонька»» ў перакладзе Я. Хелемскага выйшла паэма Аркадзя Куляшова «Фрозная пушча», у 1958 годзе — «Вершы з дарогі» Максіма Танка, у 1959-м — ізноў зборнік М. Танка... У 1961-м — «А дні ідуць...» Пётруся Броўкі. Зборнікі перакладаў Якава Хелемскага выходзілі не толькі ў Маскве, але і ў Мінску: «Перевожу стихи товарища» (1962), «Ключ» (1968), «Четыре мастера» (1984)... З прадмовы «Ад перакладчыка» ў зборніку пераўвасабленняў «Перевожу стихи товарища»: «Мая праца — толькі малая часцінка <...> калектыўнай працы.

Таму не варта адносіцца да дадзенага невялікага зборніка як да выдання анталагічнага. З гэтага пункту гледжання яно, безумоўна, не поўнае і мае істотныя праблемы. І калі чытач не знойдзе тут некаторых прыкметных твораў, калі ў кнізе часам зусім адсутнічаюць вершы таго ці іншага добрага паэта, прычыну варта шукаць толькі ў тым, што гэтыя творы перакладзены не мною, а іншымі таварышамі.

Пагрэбна мець на ўвазе тэлы абставіны, што ў зборнік з прычыны вялікага аб'ёму не ўключаны паэмы Куляшова, Броўкі, Танка, Таўлая, Асташкі,

Бялевіча, пераклад якіх склаў даволі значную частку ўсёй маёй працы...»

Сціплыя радкі прадмовы перакладчыка, які ўжо на той час зрабіў неверагодна шмат у справе знаёмства рускага чытача з беларускай паэзіяй.

У маі Маскоўскі акадэмічны тэатр імя У. Маякоўскага знаёміць з прэм'ерай спектакля «Званы Хатыні» на матывах апавесці В. Быкава «Трэцяя ракета» і «Пайсці і не вярнуцца».

У жніўні ў ДOME літаратара адбылася сустрэча беларускіх пісьменнікаў з настаўнікамі Беларускага ваяводства ПНР, якія выкладаюць беларускую мову.

Тры дні знаходзілася ў Беларусі перакладчыца з ФРГ Мехцільд Русель. Была і сустрэча ў СП БССР, дыялог з нямецкай перакладчыцай вялі Анатоль Вяцінскі, Барыс Сачанка, Васіль Быкаў. Размова ішла і пра святкаванне 100-годдзя Якуба Коласа і Янкі Купалы ў ФРГ.

У маскоўскім выдавецтве «Мысль» выйшла кніга С. Падокшына «Франциск Скорина».

Выдавецтва «Беларуская Савецкая Энциклапедыя» імя П. Броўкі распачало работу над пяцітомным выданнем «Энциклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі». Адметнасць гэтага дадзенага выдання, якім і сёння карыстаюцца даследчыкі (амаль праз паўвека з часу выдання!) і ў тым, што на яго старонках — абсягі міжнародных стасункаў беларускай літаратуры: праз асобныя артыкулы, прысвечаныя сувязям з тымі ці іншымі літаратурамі, і праз персанальныя артыкулы, якія расказваюць пра перакладчыкаў беларускай прозы і паэзіі, пра літаратуразнаўцаў, культуролагаў, якія ў іншых краінах зрабілі шмат дзела пашырэння беларускага прыгожага пісьменства.

У снежні, з 9 да 16, у розных гарадах Расіі — Маскве, Яраслаўлі, Горкім прайшлі ўрачыстасці, прысвечаныя 90-годдзю Максіма Багдановіча. Вельмі істотны момант — юбілей беларускіх класікаў у іншых рэспубліках і краінах, выданне твораў у перакладзе на іншыя мовы і публікацыя іх да юбілейных дат. Вось і ў 1981 годзе публікацыя новых перакладаў паэзіі Багдановіча і артыкулаў пра яго творчасць з'явіліся ў розных выданнях на англійскай, казахскай, рускай (у расійскіх выданнях — пераклады Б. Спрынчана, Б. Ірыніна, М. Камісаровай), туркменскай, узбекскай, украінскай, латышскай мовах.

У снежні ў ДOME літаратара адбыўся вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння А. Фадзеева. Адкрыў і вёў І. Чыгрынаў, выступілі І. Шамякін, П. Кавалёў, М. Лужанін, У. Юрэвіч. Аляксандр Фадзееў самым цесным чынам быў звязаны з беларускай літаратурай, беларускімі пісьменнікамі. Захаваўся падрабязныя лісты-водкукі пра здзейсненае ў прозе, драматургіі Піліпам Пестракам, Іванам Мележам, Віталем Вольскім, Макарам Паслядовічам, лісты, у якіх Аляксандр Фадзееў, не шкадуючы часу, тактоўна, з павагай выказваў свае заўвагі... Вечар да 80-годдзя А. Фадзеева пройдзе яшчэ і ў Літаратурным музеі Янкі Купалы.

1982 год. У лютым да Дня памяці рускага пісьменніка Ф. М. Дастаеўскага прайшоў літаратурны вечар у Рэспубліканскім доме работнікаў мастацтваў.

У сакавіку ў Палацы работнікаў мастацтваў у Вільнюсе прайшоў вечар літоўскага паэта А. Балтакіса і беларускага паэта Р. Барудуліна. Дарчы, у 1982 годзе Рыгор Барудулін паспеў пабыць яшчэ і ў Таджыкістане і Туркменістане,

літаратура ў свеце: жыцця ў 1966—1985 гады¹

а таксама ў Чэхаславакіі... І ў Расіі — у Хабараву, Камсамольску-на-Амуры, Ленінградзе, Маскве... З такіх паездкаў творцы прывозілі не толькі ўражання, але і вершы. Ці пасля ўжо дома пісалі іх, трымаючы ў памяці блізкае ўспаміны...

У сакавіку ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна адкрылася выстаўка аб жыцці і творчасці нямецкага класіка І. В. Гётэ — з нагоды 150-годдзя з дня яго смерці. У Мінску прайшлі два вечары яго памяці. Яшчэ ў 1940 годзе Дзяржаўнае выдавецтва БССР накладала 7000 экзэмпляраў выдання паэмы Іагана Вольфганга Гётэ «Рэйнке-ліс» у перакладзе Вітала Вольскага. Адзін з першых беларускіх артыкулаў пра вялікага нямецкага пісьменніка — публікацыя прафесара Яўгена Барычэўскага «Гётэ і тэатр» у часопісе «Мастацтва і рэвалюцыя» ў ліпені 1932 года.

12 мая «Літаратурная газета» друкуе паведамленне пра стварэнне юбілейнага камітэта для падрыхтоўкі і правядзення 100-годдзя з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Янкі Купалы.

7 чэрвеня ў мінскім ДOME кнігі адкрываецца выстаўка славенскай кнігі. На адкрыцці выступілі міністр культуры Славеніі М. Кмецэл, першы сакратар прадлення СП БССР Н. Гілевіч.

20—26 чэрвеня ў Набарэжных Чаўнах (Татарстан, Расійская Федэрацыя) прайшла Усесаюзная канферэнцыя «Сацыялістычны вобраз жыцця: маладыя гарады і сучасная літаратура». Арганізатары — Саюз пісьменнікаў СССР, Саюз пісьменнікаў Татарстана, часопіс «Новый мир», Набярэжна-Чаўнінскі гаркам КПСС. Беларусь на канферэнцыі прадстаўляла паэтэса Нэлі Тулупава.

У чэрвені ў Азербайджане адбылося свята паэзіі народаў СССР. У ім прыняў удзел паэт Пятрусь Макаль.

7 ліпеня — 100 гадоў з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Янкі Купалы. У розных усесаюзных перыядычных выданнях выходзяць публікацыі, прысвечаныя гэтай даце. Такія ж публікацыі і новыя пераклады паэтычных твораў Янкі Купалы з'яўляюцца ў газетах і часопісах на мовах народаў СССР. Як, напрыклад, у перакладах Ігара Шклярэўскага, Івана Бурсава — у часопісах «Октябрь», «Дружба народоў», у «Літаратурнай газете». У 1982 годзе асобныя кнігі Я. Купалы пабачылі свет на англійскай, казахскай, кіргізкай, латышскай, маладзўскай, рускай, таджыкскай, украінскай, эстонскай мовах. Ці будзе яшчэ ўзноўлены практыкі такога маштабу? Гэта, відаць, у многім залежыць і ад нас саміх, ад беларусаў, ад нашай культурнай, літаратурнай палітыкі. А ў першую чаргу павінна быць зацкаўленасць сучасных замежных перакладчыкаў. Тады, магчыма, будзе і зацкаўленасць выдавецтваў, і запатрабаванасць класічнай беларускай паэзіі ў сучаснага замежнага чытача. Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Уладзімір Караткевіч былі і застаюцца сімвалам беларускай нацыянальнай літаратуры, мастацкім і народным сімвалам Беларусі.

Урачыстыя вечары, прысвечаныя векавому юбілею Янкі Купалы, прайшлі не толькі ў Маскве, дзе выступілі Г. Маркаў, М. Танк, Б. Алейнік, М. Дудзін, А. Малдоніс і інш., а яшчэ і ў Жэневе (Швейцарыя).

У ліпені ў Мінску прайшоў пленум Савета па мастацкім перакладзе Саюза пісьменнікаў СССР. З дакладам выступіў Вячаслаў Рагойша. У спрэчках прынялі ўдзел прадстаўнікі перакладчыцкіх

секцый і саветаў Саюзаў пісьменнікаў саюзных рэспублік.

4 жніўня ў Мінску адкрылася выстаўка казахскай кнігі. Было прадстаўлена звыш 700 кніг. Варта заўважыць, што многія творчыя ініцыятывы ў фармаце беларуска-казахскіх літаратурных сувязей здзяйснююцца і цяпер. Асабліва плённымі ў гэтым плане аказаліся 2008—2023 гады. Якраз у гэты перыяд у Мінску былі выдадзены ў перакладзе на беларускую мову кнігі Абая «Стэпавы прастор» (перакладчык Мікола Мятліцкі), «Шлях Абая» Мухтара Аўэзава (перакладчык Міхась Пазнякоў). А таксама тры кнігі асветніка, літаратурнага публіцыста і празаіка Немата Келімбетова «Не хачу губляць надзею», «Зайздрасць», «Лісты да сына» (перакладчыкі Аляксей Бадак, Аляксей Карлюкевіч, Геннадзь Аўласенка). У мінскім ДOME літаратура пры перапоўненай зале прайшоў творчы вечар легендарнага савецкага і казахстанскага паэта і публіцыста Алжаса Сулейменава. Пераклады яго вершаў з'явіліся ў часопісе «Польмя». Мікола Мятліцкі напісаў верш «Алжас Сулейменаў у Мінску»: «Святла душы ні блёстачкі не страціў, // Краесе зырка іскры дабрныні. // Чытае верш — і ўслед Сяміпаладскі // Рэнтгенаўскі гасіць прамяні. // Далгіны Брэста, дзе пабыў дагэтуль. // Гараш нязмытай чырванню крыві. // Чытаеш верш — нібы з другой планеты // Гукае ў свет пшачоты і любі. // І існасць ацалела па-за часам, // І мудрасць вочы роздумна кране. //

Выданне ў перакладзе М. Мятліцкага, 2011 г.

Чытае верш — і вечнасць над Алжасам // З пытаннем вечным стала: быць ці не? У апошняй паўтара дзесяцігоддзі ў Беларусі з рознымі творчымі клопатамі, рознымі ініцыятывамі пабывалі казахстанскія пісьменнікі, перакладчыкі, літаратурнаадукацыя Святлана Аханьева, Любоў Шашкова, Валерыя Міхайлаў, Кайрат Бакберганаў, Нурдзулет Акыш, Уміт Тажкен і іншыя літаратары.

У жніўні ў ДOME літаратура прайшла сустрэча творчай інтэлігенцыі з удзельнікамі «Маршу міру-82». Выступілі Аляксей Адамовіч, Васіль Быкаў, Ніл Гілевіч, нарвежская пісьменніца Грын Грэнвальд.

З 28 верасня да 1 кастрычніка ў Мінску праходзіла Міжнародная навуковая канферэнцыя «Славянскія культуры і сусветны культурны працэс» (Мінск). Праводзілася ў рамках праекта ЮНЕСКА і Міжнароднай асацыяцыі па вывучэнні і распаўсюджванні славянскіх

Фота Марыны Варобей.

Народны пісьменнік Казахстана Любоў Шашкова на беларуска-казахскім пісьменніцкім форуме ў СШ № 143 імя М. Аўэзава г. Мінска, 2019 г.

культур. У ёй прынялі ўдзел каля 20 вучоных з Аўстрыі, Вялікабрытаніі, Венгрыі, Балгарыі, ГДР, Грэцыі, Даніі, СССР, Індыі, Югаславіі і іншых краін. Адбыліся пасяджэнні трох секцый па тэмах: «Славянскія культуры ў ХХ стагоддзі», «Славянскія культуры ў старажытнасці і эпоху Сярэднявечча», «Славянскія культуры новага часу». У рэспубліканскім друку апублікаваны тэкст пасланя Генеральнага дырэктара ЮНЕСКА Амаду-Махтара Мбоў удзельнікам канферэнцыі. 30 верасня ў ДOME літаратура прайшоў круглы стол «Класікі беларускай літаратуры Янка Купала і Якуб Колас у кантэксце славянскіх культур».

У Хабараву краі (Расійская Федэрацыя) прайшлі Дні савецкай літаратуры. Пісьменнікі з розных куткоў Савецкага Саюза наведвалі Хабаравы літаратурны музей. БССР прадстаўляў паэт Рыгор Бардулін. Вось што ён згадвае пра паездку ў сваіх дзённіках запісах: «...г. Хабараву. Мартэны вулканаў. Гарачыя рэкі, салоты, гарачыя кастры. Крайком. Чорны Аляксей Клямменьчыч: "Тэрыторыя [Хабаравскага краю] большая 2-х Японіі. У асобныя райцэнтры 3—4 гадзіны самалётам, а то 3 гадзіны самалётам, а 4 цягніком". Парэтры Маркса, Энгельса, Леніна. Лясоў прырастае ў 2 разы болей, чым асвойваецца. Забяспечыць большую прыжываемасць насельніцтва і знішчыць цякушасць кадраў, 900 км з Кітаем мяжы. Людзі не пабеглі пасля стыхійнай бяды (пасля ўзвядзення ЛЭП 200 прыезджыя, амаль усе выехалі, іх дужа не ўгаворвалі). Такія пажары, што нават лось не мог уцячы, ад палу некаторыя сёлы даглы выгарэлі.

Нам здаецца, што ў нас усё здорава, а ў іншых горай. Фактар аддаленасці яшчэ болей іграе ролю, чым кліматычныя ўмовы на замацаванне кадраў. Далёкаўходні каэфіцыент <...> Па Камсамольску-на-Амуры цякушасць знізілася, бо паднялі каэфіцыент. Слямяна на мяжы каэфіцыент за страх — назвалі яны. Усе будучы [атрымліваць] 1,6. А на БАМЕ 1,7.

Моталодак болей, чым аўтамашын. Шмат прытокаў, д'ябал не знойдзеш, лаві рыбу. Калі трэба, можам усё свахацца, з самалёта бачылі, колькі прытокаў. Трэба, каб у магазінах было...

Шаша ўсход — захад выдзецца актыўна, з асфальтам, цвёрдым пакрыццём».

Кавалак, старонка жывога жыцця... У паездцы ў Хабаравы край Рыгор Бардулін пазнаёміўся і са звычайцамі, і з праблемамі мясцовага насельніцтва. Адкрыў для сябе, хто такія нанайцы. Пабыўаў у Амурску. Пазнаёміўся з Камсамольск-на-Амуры. Шмат запісаў у дзённіку — вострыя развагі нанайскага паэта і празаіка Андрэя Аляксандравіча Пасара (1925—2013), які расказвае пра лёс свайго народа, яго судакрананне з цывілізацыяй. Дарэчы, цікавы факт: апошняя кніга А. Пасара — паэма «Бічэхэ Еўропачы. Пасланне ў Еўропу» (2010). Гэта паэтычны антыфашысцкі зварот да 26 нямецкіх салдат, якіх у адзіночку ўзяў у палон яго стрыечны брат, снайпер і разведчык Аляксандр Пасар, Герой Савецкага Саюза. Аляксандр Пасар ваяваў на 1-м Беларускам фронце. Званне Героя Савецкага Саюза атрымаў за подзвігі, здзейсненыя на тэрыторыі Беларусі...

У Фергане (Узбекістан) у верасні прайшла навукова-творчая канферэнцыя «Савецкая шматнацыянальная літаратура ў духоўным свеце нашага сучасніка». У ёй прыняў удзел крытык Варлен Бечык.

У Фрунзе (Кыргызстан) адбылася IV Міжнародная сустрэча пісьменнікаў маладых краін Азіі і Афрыкі. У склад савецкай дэлегацыі быў уключаны і празаік Генрых Далідовіч.

15 кастрычніка «Літаратура і мастацтва» друкуе грунтоўны артыкул Карлаша Шэрмана «Пераадоленне майстэрства», прысвечаны праблемам мастацкага перакладу. Карлас Шэрман (1934—2005) зрабіў неверагодна шмат для развіцця перакладу ў Беларусі.

У верасні і лістападзе ў Маскве прайшлі мерапрыемствы, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Якуба Коласа. 9 верасня — пасяджэнне Усесаюзнага юбілейнага камітэта на чале з Сяргеем Міхалковым. 1 лістапада — урачысты вечар у Вялікім тэатры Саюза ССР. Выступілі С. Міхалкоў, Я. Ісаеў, Ю. Марцінківічус, В. Быкаў і іншыя.

У лістападзе госцем СП БССР быў народны паэт Афганістана Н. Хафез.

У Кіраўскай вобласці (Расія) прайшлі Дні савецкай літаратуры. Ад Беларусі ўдзельнічаў Васіль Зуёнак.

Кастусь ЛЕШНИЦА
Працяг будзе

Такі далёкі і блізкі край

Святкаванне Дзён культуры Новасібірскай вобласці не прайшло міма Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. У выставачным корпусе адкрылася экспазіцыя «Сібір шматаблічная», якая знаёміць з асноўнымі тэндэнцыямі і з'явамі ў мастацтве рэгіёну XX — пачатку XXI стагоддзяў. Творы жывапісцаў аб'яднаны адной вялікай тэмай — шматгранным вобразам Сібіры.

На выстаўцы можна ў храналагічнай паслядоўнасці пазнаёміцца з развіццём сібірскага мастацтва XX стагоддзя да нашых дзён. Спачатку творчасць мясцовых аўтараў не мела арыгінальных рыс, бо многія мастакі прызджалі сюды з еўрапейскай часткі Расіі і абасіраліся ў сваіх творах на школы, якія сфарміраваліся ў Маскве і Пецярбургу. Крайвід «Пасля навалыніцы» выкананы томскім мастаком У. Д. Вучычэвічам-Сібірскім з аглядак на традыцыйны акадэмічна-рамантычнага краявіду XIX стагоддзя. Рыгор Гуркін у творы «Рака Ул» (1909) таксама выкарыстаў прыёмы акадэмічнага жывапісу з традыцыйным колеравым рашэннем. У дэталях карціны можна заўважыць уплыў настаўніка Р. Гуркіна — Івана Шышкіна.

Віктар Крэвэтай «Вясна пасляваенная», 1969 г.

Важнае месца ў экспазіцыі займае творчасць алтайскіх мастакоў, якая датычыцца першай трэці XX стагоддзя. У гэты перыяд творцы заклапочаны пошукам самабытнага мастацкага стылю Сібіры. Жывапісец А. В. Вацхакін змог адлюстравать нацыянальныя асаблівасці сібірскіх народаў праз этнаграфічныя партрэты, сярод якіх асабліва вылучаецца твор «Хакаска ў нацыянальным касцюме» (1920-я). На палатне — жанчына з яркімі этнічнымі рысамі ў нацыянальным касцюме і гарадскіх дамскіх туфлях. Для адзення аўтар выкарыстаў

шмат колераў — ад аранжавага да цёмна-сіняга. Прамы позірк гаворыць аб сіле духу і стойкасці жанчыны. Твор Мікалая Чавалкова «Чаканне пераправы на Цялецкім возеры» (1926) таксама адносіцца да гэтага перыяду. З творчасцю Вацхакіна яго яднае выкарыстанне яркіх фарбаў. Аднак тут можна заўважыць праяўленне ўсходніх мастацкіх традыцый. Ад спадчыны старажытных цюркаў Чавалкоў пераняў імкненне да дэкаратыўнай выразнасці.

У 1930-я гады разнастайнасць пльняў і напрамкаў змянілася вялікім стылем — сацыялістычным рэалізмам. У экспазіцыі гэты кірунак прадстаўлены работамі Мікалая Смоліна і Івана Цюцікава. Першы мастак аддаваў перавагу партрэтам. Яго творы «Рабфакаўка» (1930) і «Партрэт архітэктара А. Д. Крачкава» (1943) адлюстроўваюць аўтарскі стыль мастака, які спалучае мадэрнісцкія прыёмы і ідэйныя прынцыпы саветаў мастацтва. Партрэт «Рабфакаўка» праз дэталі інтэр'ера знаёміць з паўсядзённым жыццём студэнткі. Твор выкананы ў халодных блакітных адценнях, што перадае атмасферу сканцэнтраванасці. На сценах пакоя — партрэты рэвалюцыйных лідараў. Аднак акрамя сацыялістычных матываў Мікалай Смолін змог увасобіць нацыянальныя рысы сібірскай культуры.

Іван Цюцікаў у рабоце «Старацелі» адлюстроўвае індустрыяльную рэчаіснасць у яе аб'ектыўных праяўленнях. Тут няма штучнага аптымістычнага настрою, характэрнага для мастацтва сталінскай эпохі. Прырода займае важнае месца ў сюжэце і служыць фонам для герояў карціны. Дынамізм у творы прысутнічае дзякуючы колеравым рашэнням.

Новы этап у творчасці сібірскіх мастакоў пачаўся пасля перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Сельскагаспадарчую тэматыку раскрываюць К. П. Цімафеева («Паліныя землі», 1950-я) і М. П. Хамкоў («У пасляваенным касцёле», 1950). Таксама дадзены перыяд прадстаўляюць партрэты Л. М. Агеніна («Партрэт Героя Сацыялістычнай Працы механізатара Сяргея Харанькі», 1949) і В. В. Ціткова («Гарнавы», 1957). У гэты перыяд мастакі пачынаюць звяртацца да паўсядзённых матываў, анімалістыкі, лірычнага пейзажа і інш.

Эпоха адлігі ў творчасці сібірскіх мастакоў паўстае ў цёплых вобразам роднай прыроды. Творцы натхняюцца працам засянення нетраў сібірскай зямлі, надзяляюць гераічнай пазтыкай матывы індустрыяльных будоўляў. У экспазіцыі дадзены перыяд прадстаўлены работамі новасібірскага мастака І. П. Папова

Анатоль Марзіцкі «Эцюд старой», 1967 г.

шэнні. Уладзімір Капаеў таксама паглыбляецца ў свет лірычнага краявіду, што знаходзіць адлюстраванне ў рабоце «Мокры дзень» (1993).

Акрамя жывапісу на выстаўцы паказаны погляд на культуру Сібіры праз графічнае мастацтва. У экспазіцыі прадстаўлены творы друкаванай графікі Новасібірскага дзяржаўнага мастацкага музея, створаныя з пачатку 1960-х да сярэдзіны 1980-х гадоў. Гэты перыяд вызначаецца разнастайнасцю стыляў, мастацкіх рашэнняў і творчых індывідуальнасцей. 1960—1970-я — час уздыму графічнага мастацтва Сібіры. Перажывае свой росквіт лінаграфюра, быў арганізаваны Саюз мастакоў Расіі, пачаўся прыток маладых аўтараў у Сібір. Ёсць магчымасць пазнаёміцца з творчасцю карыфэйў сібірскай графікі А. М. Ананьіным, Э. С. Гарахоўскім, В. Р. Васільевым, А. А. Чармашэнцавым і інш. Своеасаблівым цэнтрам экспазіцыі стаў трыпціч «Сібір» М. І. Дамашэнкі і А. М. Мураўёва. Кампазіцыя ўспрымаецца як старонкі кнігі, якую цікава вывучаць і дарослым, і дзецям.

Асноўныя тэмы сібірскай графікі — фальклорныя сюжэты, архітэктура старых гарадоў, прырода Поўначы і яе карэньны жыхары. Графічнае мастацтва Сібіры атрымлівае шырокае прызнанне, яно прысутнічае на розных выстаўках.

«Сібір шматаблічная» адкрывае для беларускіх аматараў мастацтва рэдкую магчымасць пазнаёміцца з загадкавай і прыцягальнай культурай сібірскага краю праз жывапісныя вобразы і графічныя малюнкі мясцовых мастакоў. Такая далёкая, амаль міфічная, зямля становіцца блізкай і цёплай у зале мастацкага музея.

Выстаўка працуе да 16 чэрвеня.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Прыгажосць навокал

Мастацкая галерэя «Універсітэт культуры» запрашае на персанальную выстаўку фатографа Анатоля Дрыбаса «Вакол нас». У экспазіцыі — панарамныя здымкі і пейзажы самых розных куткоў нашай радзімы, зробленыя за апошнія гады.

Анатоль Дрыбас прафесійна займаецца фатаграфіяй з 1981 года. Працаваў фатографам у выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі», выкладаў курс «Фотаграфіка» ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Сёння майстар — член фотаклуба «Мінск» і аб'яднання «Фотамастацтва». У сваім прафесійным жыцці не абыходзіцца без творчасці, што пацвярджае яго ўжо сорак першая выстаўка «Вакол нас». Спецыфіка работы фотакарэспандэнта патрабуе ўмення здымаць самыя розныя аб'екты: помнікі культуры, заводы, фабрыкі, інтэр'еры і шмат іншага. Але любімай тэмай А. Дрыбаса быў і застаецца беларускі пейзаж.

У экспазіцыі прадстаўлена некалькі дзясяткаў работ, аб'яднаных адной тэмай — прыгажосцю роднага краю. Аўтар звяртае ўвагу як на шырокія прасторы палёў, блакітных азёр,

паўнаводных рэк, так і на маленькія дэталі — нахшталь чароўнай кветкі ці пухнатой вавёркі. У сваіх работах Анатоль Дрыбас падкрэслівае багацце і гармонію беларускай прыроды, якую людзі рэдка заўважаюць у паўсядзённых клопатах. Дзякуючы фотаздымкам наведвальнікі могуць здзейсніць невялікі імправізаваныя вандроўкі па беразе бліскачэй ракі, зімовым лесе, квітнеючых палях...

Тэматычна работы можна падзяліць на некалькі частак: рэкі, азёры і іншыя вадаёмы нашай краіны, летнія і зімовыя пейзажы, жывёлы і гарадскія замалёўкі. Першую «групу» складаюць фотаздымкі берагоў Свіслачы, Бярэзіны, Рыбчанкі (Радашковіцкі раён). Калаж «Рака Бярэзіна. Пору года» паказвае такую розную, але заўсёды прывабную прыгажосць аднаго і таго ж берага ракі вясной, зімой, летам і восенню. Імправізаваная група «жывёлы» прадстаўлена найменш. Складаецца яна з трох фотаздымкаў, на якіх адлюстравана свабоднае жыццё вавёрак, касуль, качак... Кадры здаюцца жывымі за кошт правільна выбранага моманту і дынамікі.

Пейзажы і гарадскія замалёўкі прадстаўлены больш маштабна. У гэтай

«Балет» ў скверы Траецкага гара.

серыі фатограф адлюстроўвае прыгажосць нашай сталіцы. У аб'ектыву майстра трапілі вядомыя мінчанам вулкі,

помнікі, храмы. Фотаздымкі Анатоля Дрыбаса вяртаюць да простых паўсядзённых радасцей, паказваюць чараўніцтва роднай прыроды, дапамагаюць запаволіцца і адлучыць ад перажыванняў і клопатаў. Геаграфія творчасці фатографа ахоплівае ўсю Беларусь. Тут можна ўбачыць пейзажы Мінскай, Віцебскай, Брэсцкай абласцей, зазірнуць у розныя куткі нашай краіны і нацшыцца атмасферай спакою.

Анатоль Дрыбас падпісвае свае работы вельмі проста: «Усход. Рака Свіслач», «Усход у лесе», «Вавёрка» і інш. Але яркія фотаздымкі не патрабуюць дадатковага тлумачэння. Агледзеўшы экспазіцыю, можна зрабіць выснову, што восень — любімая пара года фатографа. Работы Анатоля Дрыбаса часам нагадваюць творчасць іншага беларускага фатографа — Міколы Лінніка. Абодва майстры звяртаюць увагу на прыгажосць, якая заўсёды вакол нас, але да якой мы прывыклі і ўжо не заўважаем. «Вакол нас» — добрая нагода для таго, каб вярнуцца, хаця б думкамі, да роднай прыроды, знайсці гармонію ў душы і сэрцы.

Выстаўка працуе да 5 чэрвеня.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА

«Лета» знакамітых творцаў

Праект, якога асабліва чакаюць аматары балета. Фестываль «Балетнае лета» ў Вялікім тэатры Беларусі звычайна прыносіць сустрэчы з гасцямі, якія прывозяць у Мінск такія спектаклі, якіх няма ў нашай афішы, прапаноўваючы адметную, у тым ліку сучасную харэаграфію, рассоўваючы межы нашага ўяўлення пра гэтае мастацтва на сучасным этапе. Сёлета фестываль адбудзецца дзясяты раз (з 2 да 9 чэрвеня), а пад юбілей і сустрэчы чакаюцца вельмі яркія. Ды і палітра спектакляў, якія трапілі ў праграму фестывалю, вельмі разнастайная.

Класіка

Тут найперш чараўніцтва харэаграфіі Марыуса Пеціпа. Фактычна, гэтаму французу павінен быць удзячны сваёй славай рускі балет. Па волі лёсу сталася так, што, атрымаўшы адмову ў Парыжскай оперы, ён змог рэалізавацца ў Расіі, куды прыехаў па запрашэнні ў сярэдзіне XIX стагоддзя. Але цягам доўгага жыцця і ўдалай кар’еры стварыў больш за 60 балетных спектакляў, якія сёння з’яўляюцца класікай і не сыходзяць з балетнай сцэны менавіта ў харэаграфіі Пеціпа. Напрыклад, «Баядэрка» на музыку Людвіга Мінкуса. Гэты балет стаў першым гучным поспехам маладога харэографа ў Вялікім тэатры Санкт-Пецярбурга. І дагэтуль збірае залы. Ёсць ён у афішы Вялікага тэатра Беларусі — неўміручая класіка прыцягвае глядачоў, але калі яна з’яўляецца ў праграме «Балетнага лета» 8 чэрвеня, то варта чакаць удзелу запрошаных салістаў. Акану Скорык, прыму-балерыну Марыінскага тэатра з Санкт-Пецярбурга, пабачым у вобразе Нікіі. Народны артыст Башкартастана Рустам Ісхакаў і заслужаная артыстка Башкартастана Ірына Сапожнікава выканаюць партыі Салора і Гамзаці.

Праца Пеціпа натхняе сучасных аўтараў рабіць паводле яе свае варыяцыі. І ў нашым тэатры ёсць спектаклі, у ліку стваральнікаў якіх стаіць імя легендарнага рускага французца: «Шчаўкунок», «Прыгажуня, якая спіць», «Дон Кіхот», «Лебядзінае возера» — вось гэты балет у праграме фестывалю запланаваны на 7 чэрвеня. У гэты вечар галоўныя партыі выканаюць госці з Міхайлаўскага тэатра Санкт-Пецярбурга: Адэту-Адэлію ўвасобіць першая салістка тэатра Анастасія Смірнова, Зігфрыда — малады артыст Гільберм Вісэнтэ, які нарадзіўся і пачынаў займацца балетам у Партугаліі, працягваючы вучыцца ў Галандыі. Госці, вядома, упрыгожваюць спектакль. Але адметны ён тым, што стваральнікам харэаграфіі да балета Пятра Чайкоўскага значыцца Валяціна Елізар’еў, які творча падзьвінуў да працы Пеціпа. Елізар’еў больш за 50 гадоў звязаны з Вялікім тэатрам Беларусі, лічыцца заканадаўцам узроўню айчыннага балета, а яго спектаклі сталі нашай класікай ужо XX стагоддзя, пры тым, што ў свой час былі шмат у чым рэвалюцыйныя. Балеты Елізар’ева — прыклад аўтарскай работы, калі важна не проста прыгожа распусціць гісторыю персанажаў, а праз іх ды праз выканаўцаў перадаць думку, якая б кранула людзей.

Сучаснасць

Насамрэч межы паміж класікай і эксперыментам умоўныя. Праходзіць час — і тое, што калісьці было эксперыментам (у тым ліку з пункту гледжання формы, жанру і г. д.), можна называць узорным (то-бок класічным) мастацтвам. Напрыклад, калісьці Джордж Баланчын ствараў прыгожыя бессюжэтыя балеты, заклаўшы стыль неакласіцызму. А Леанід Якабсон, наадварот, ставіў балетныя мініяцюры, у якіх быў закладзены яркі вобраз, характар, сюжэт. Як і ўсе савецкія харэографы, на пачатку XX стагоддзя прайшоў класічнае прафесійнае выхаванне. Але... Захацеў працаваць па-іншаму. Без акадэмічнага пафасу, затое з кэмлівасцю, творчым вынаходніцтвам, якое дазваляла

Сцэна з балета «Бліскучы дывертисмент».

рэалізаваць багатую фантазію. Даволі смела, пры тым, што за савецкім часам балет як мастацтва павінен быў сведчыць пра высокі культурны ўзровень краіны (адсюль любоў да акадэмічнай адточанасці і разуменне яе правільнасці). Якабсон, тым не менш, ішоў на рызыку, яго спектаклі часта здымаліся, але тое, што трапіла на сцэну ленынградскага Кіраўскага тэатра (цяпер Марыінскі), прыцягвала менавіта яркасцю і непадобнасцю на тое, што панавала тады на балетнай сцэне. Але ён марыў пра свой тэатр. Гэта здарылася ў 1970 годзе, калі харэограф быў ужо досыць сталым чалавек, але за астатнія пяць гадоў жыцця паспеў стварыць для сваёй трупы новы рэпертуар. У ім значыліся і тыя спектаклі, што можна будзе пабачыць у Мінску: Санкт-Пецярбургскі дзяржаўны акадэмічны тэатр балета імя Леаніда Якабсона сёлета прыязджае на фестываль «Балетнае лета». 4 чэрвеня пакажуць цыкл мініяцюр Леаніда Якабсона «Радэн» на музыку Клода Дэбюсі, Сяргея Пракоф’ева і Альбана Берга — на думку знаўцаў, гэта адзін з самых дасканалых твораў балета XX стагоддзя. А сучасная работа трупы тэатра прадстаўлена новым балетам Вячаслава Самадурова

«598 тактаў» (музыка Карла Філіпа Эммуіла Баха) і яго аднаактовай харэаграфічнай кампазіцыяй «Гарэзныя прыпеўкі» (музыка Радзівона Шчадрына).

На наступны дзень працяг знаёмства з харэаграфіяй Леаніда Якабсона і яго аднаактовымі балетамі «Бліскучы дывертисмент» на музыку Міхаіла Глінкі, «Вясельны картэж» (Дзмітрыя Шостакавіча) і цыклам мініяцюр «Класіцызм — романтизм». Харэаграфічнае наватарства, якое стала гісторыяй. Але ў Санкт-Пецярбургу яно мае працяг. І тут узнікае яшчэ адно важнае імя для сучаснага балета — Барыс Эйфман. Харэограф, які таксама марыў пра свой тэатр — і здолёў стварыць яго ў 1977 годзе. Вельмі хутка калектыву Эйфмана атрымаў сусветную славу дзякуючы адметным аўтарскім спектаклям, кожны з якіх — глыбокае выказванне. Сустрэчы з Тэатрам балета Барыса Эйфмана даволі часта радуецца мінчан. Але сёлета два вечары наталяцца харэаграфіі майстра мы будзем дзякуючы выхаванцам Акадэміі танца Барыса Эйфмана. Гэта інавацыйнае харэаграфічнае вучылішча, ідэю народнага артыста Расійскай Федэрацыі падтрымалі, і ўстанова была адкрыта ў 2013 годзе. На пачатку фестывалю — 2 чэрвеня — убачым два балеты майстра: «Мусаргет», прысвечаны Джорджу Баланчыну (музыка Іагана Себаст’яна Баха і Пятра Чайкоўскага), і «Мой Іерусалім» (на музыку Вольфганга Амадэя Моцарта, Сяргея Рахманінава, Піліпа Гласа і іншых), натхнёны гісторыяй Вечнага горада. Цікава паглядзець і на тое, як танцуюць артысты, якіх рыхтуюць адмыслова з улікам патрабаванняў XXI стагоддзя.

Харэаграфія на сучасным этапе — гэта наогул асобны свет, да сутыкнення з якім трэба быць гатовым. Ці атрымаўся яе прадставіць у артыстаў беларускага балета, можа будзе ацаніць 6 чэрвеня, падчас паказу прэм’ернага спектакля бягучага сезона «Ілюзіі Каханьня» на музыку Дзмітрыя Шостакавіча, Фрэдэрыка Шапана і Леаніда Шырына. Харэаграфія галоўнага балетмайстра Вялікага тэатра Беларусі Ігара Колба. Галоўную партыю будзе танцаваць зорка «Марыінкі» Акану Скорык. Той выпадак, калі кожная сустрэча з артысткай — падарунак. Таму што майстэрства артыстаў балета — з’ява асабліва, у якой арганічна спалучыліся прыродныя даныя і падрыхтоўка, характар і пачуццёваць, усё, што застаецца актуальным

Па-за часам

Прадставіць майстэрства выканаўцаў — у гэтым сутнасць гала-канцэрта зорак балета, які адбудзецца 9 чэрвеня. Выступаць госці, якія ўжо выходзілі на сцэну, але яшчэ Шырын Уласенка і Бекзод Акімбаев (Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр Узбекістана імя Алішэра Навая), Лаура Васконселас і Педра Сеара (Самарскі акадэмічны тэатр оперы і балета імя Дзмітрыя Шостакавіча) і беларускія артысты. А для некаторых глядачоў гэты вечар можа быць нагодай для знаёмства. Часам пасля такіх канцэртаў і нараджаецца любоў да балета.

Ларыса ЦІМОШЫК

Фота з сайта bolshoibelarus.by

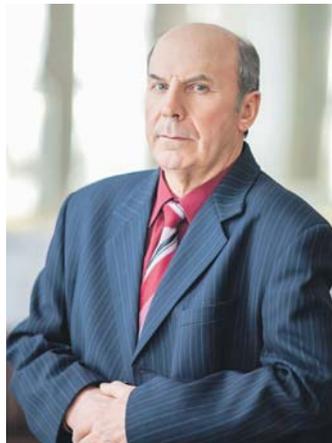
Чалавек з тонкай душой

На пачатку года народнага артыста Васіля Кавальчука шырока віншавалі з 80-гадовым юбілеем — 30 студзеня быў яго бенефіс, спявак выканаў партыю Рыгора ў оперы Уладзіміра Солтана «Дзікае паляванне караля Стаха». Былі ўрачыстасці, былі планы. Было жыццё... Але жыццё творчых асоб — дзіўнае, амаль метафізічная з’ява. Таму што, нават калі яны сыходзяць у лепшы свет, застаецца адчуванне чалавека — праз творы і ролі, якія жывуць у памяці. Бас Васіля Кавальчука ацанілі аматары беларускай оперы: тры з паловай дзесяцігоддзі ён спяваў у Вялікім тэатры Беларусі. За гэты час узняў дзясяткі партый, выходзіў на сцэну ў самых розных вобразах. І спяваў нават у сталым узросце, даючы моладзі прыклад, што кар’ера вакаліста ў оперы можа быць доўгай. І паспяховай: у 2013-м Васіль Кавальчук атрымаў званне «Народны артыст Беларусі». Яму было тады семдзесят гадоў, і наступныя дзесяці ён працягваў выходзіць на сцэну.

Наогул, ён належыць да ліку тых асоб, якія да сваёй творчага шчасця прадзіраліся праз хітраспаленні, што прапанавала рэчаіснасць. А яна была не надта спагадлівай да таго, каб прасты хлопцы з украінскага сяла стаў оперным артыстам. Ён сам неаднойчы распяваў даўла, што прайшлося асвоіць працу, якая давала рэальны заробак: у шахце, на трактары і камбайне, марыў аб прафесіі радыёінжынера. І раптам — Львоўская кансерваторыя. Першы круты выраз у яго лёсе, які здарыўся пад уплывам пачутай музыкі і спеваў.

Другім крутым віражом быў прыезд у Мінск. Таму што пасля заканчэння

кансерваторыі ён у 1977 годзе стаў салістам Львоўскага дзяржаўнага тэатра оперы і балета, дзе працаваў два гады. А потым шукаў сябе, праходзіў праслухоўванні — і знайшоў работу на дзясятак гадоў у якасці саліста ваенных калектываў, працаваў у ансамблі песні і танца Беларускай ваеннай акругі. І аднойчы ўсё ж — пад уплывам жонкі, якая таксама музыкант, — адважыўся на праслухоўванне ў Вялікім тэатры Беларусі, дзе працаваў з 1989 года. Паступова атрымліваў ролі, даказваючы, што маленькіх не бывае, як і артыста, які выконвае такую партыю. У Мінску асеў з сям’ёй трывалю. Выканаў больш за 30 партый

у пастаноўках беларускай оперы, выступаў у адметных канцэртах. І ўдзельнічаў у прэм’еры «Севільскага цырульніка» Моцарта, што адбылася летам 2023 года. Быў поўны сіл і аптымізму.

Васіля Кавальчука не стала 12 мая. І ўжо 28 мая тэатр прывяціў яго памяці спектаклем «Парская нявеста» — у гэтай оперы ён выходзіў на сцэну ў вобразе

Малюты Скуратава яшчэ з часоў работы ў Львоўскім тэатры. Але ў гэты вечар можна было пачуць адметныя галасы калег Васіля Кавальчука па тэатры. Гэтым разам Скуратава спяваў Андрэй Сялюцін — яго першае выкананне гэтай ролі. У партыі Марфы — Таццяна Гаўрылава, народны артыст Беларусі Станіслаў Трыфанавіч выканаў ролю Іразнога, Дар’я Гаражына паўстала ў вобразе Любашы, заслужаны артыст Беларусі Аляксандр Кеда ўвасобіў Сабакіна, Віктар Мендзелеў — Лыкава. Паслухалі Янаша Нялепу ў партыі лекара Бамелія, а Марыя Галкіна выканала партыю Сабурвай, Кацярына Міхнавец — Дуняшы. Дырыжыраваў заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь Мікалай Каядтка.

Опера Рымскага-Корсакава «Парская нявеста» — даволі драматычны твор, з закрануцямі інтрыгай: тут каханне і зайздрасць, агрута, забойствы, пакаянне... Але і вельнае шчырае пачуццё, ад якога не вырваецца нават пад страх смерці. Яркая опера — у памяці пра артыста Васіля Кавальчука, які, здавалася, быў доволі спільным чалавек. Але калі згадваць, колькі ён спяваў, колькі вобразаў стварыў, то можна сказаць: гэта было яркае творчае жыццё.

Ларыса ЦІМОШЫК

Рэха вайны ў беларускіх стужках

«Альпійская балада», «Дняпроўскі рубеж», «У жніўні 44-га...», «Брэсцкая крэпасць»... А колькі ваенных фільмаў прыгадаеце вы? Ці будзе сярод іх тая, якая належаць да ўзору айтчынага кінематографа? Ці супадае ваша меркаванне з думкамі кінакрытыкаў? Дарэчы, на мінулым тыдні ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ў рамках Тыдня культуры адбыўся круглы стол да 100-годдзя беларускага кіно. Сімвалічна, што напярэдадні 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў ён быў прысвечаны менавіта ваенным фільмам, бо абмяркоўвалася тэма «Рэха Вялікай Айчыннай у беларускім кіно».

Аб беларускім кінематографе часоў Вялікай Айчыннай вайны распавяла Антаніна Карпілава, загодчык аддзела экранных мастацтваў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт. Ваенная тэма развіталася ў розных кірунках і жанрах. Пачалі яе распрацоўку франтавыя кінааператары. Сярод іх — Марыя Сухава, чый подзвіг быў адлюстраваны ў ігравым фільме «Глыбокая плынь». «Ігравое кіно стала адгучацца на падзеі Вялікай Айчыннай вайны ў міфалагічным стылі эпохі, буйнога штырха, высакамоўнай, у чымсьці імперскай манеры — фільмы «Канстанцін Заслонаў», «Гадзіннік спыніўся апоўначы» і гэтак далей, — згадвае Антаніна Аляксееўна. — Шасцідзясятнікі прынеслі іншае дыханне — гэта былі людзі, апаленыя вайной у дзяцінстве: Віктар Тураў, Валеры Рубінчыў, Ігар Дабралюбаў, Валеры Рыбараў. 1960—1980-я гады я б абазначыла як этап адлюстравання вайны як вялікай трагедыі. Асабліва гэта відаць у фільме «Ідзі і глядзі» Элема Клімава. Мы яго лічым сваім, бо ён створаў па прозе Алеся Адамовіча і здымкі адбываліся ў беларускіх лакацыях».

Цяперашні час у кіно спецыяліст асэнсоўвае з доляй горачы, бо яму характэрна вяртанне да лякал і шаблонаў. Сярод самых свежых работ — «Час вярнуцца». На думку Антаніны Карпілавай, гэта якасны дынамічны фільм, які больш адпавядае прыгодніцкім канонам, але гэта кіно не для рэфлексіі, бо ўспрымаецца больш як відовішча. Такая работа сведчыць, што беларускае кіно развіваецца стадыяльна, што не хапае фільмаў, якія прымушаюць думаць. Як прыклад якаснага ваеннага фільма яна згадала карціну «Сведка» Валеры Рыбарава, дзе на лёсе падлетка паказана, што адбываецца з чалавекам пасля вайны.

У дакументальным кіно Антаніна Карпілава вылучыла два фільмы Аляксандра Карпава: «Шоў мокры снег» (споведзь дзяцей, якія перажылі канцлагер) і сімваліка-метафарычную стужку «Палітра памяці». На яе думку, гэта два фільмы-палюсы, паміж якімі існуе беларускі ваенны кінематограф. Ваенная тэма гучыць і ў анімацыі. Сярод таго, што абавязкова варта паглядзець з нагоды 100-годдзя беларускага кіно, — «263 ночы», дзе ідзе размова пра Халакост; і «Лыжка для салдата» — прыгта аб вандроўцы лыжкі на фронт. Абодва стварыла Ірына Тарасава.

Наталля Агафанава, старшы навуковы супрацоўнік аддзела экранных мастацтваў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, закранула тэму ваенных ігравых серыялаў, падзяліўшы іх на так званыя вузлы. Першы — наша вялікая кінабагача. Гэта ў першую чаргу «Белая зямля» — трохсерыйны фільм зняты на «Беларусьфільме» ў 1970 г. па матывах аднайменнай аповесці Аляксея Лявончыева (у аснову пакладзена рэальная гісторыя аб аперацыі «Хольцгаўт»). Наталля Агафанава падкрэсліла вялікі маштаб гэтай ваеннай кінастужкі, дзе паказаны два антаганісты, якія сісунуюць побач. Гэтае кіно ўздымае пытанне, як застацца чалавекам у экстрэмальных абставінах і выжыць пры ўземай падтрымцы. У спісе вялікага — трохсерыйны фільм «Доўгія вэрсты вайны» (1975), па творах Васіля Быкава «Жураўліны крык», «Атака з ходу», «На ўсходзе

сонца». Наталля Анатолеўна зазначыла, што на той час гэта быў новы прыём, калі кожная серыя мае сваю назву і сюжэт, аднак фільм не развальваецца на тры аўтаномныя навелы. Дасягаецца гэта дзякуючы скразным персанажам, што папярэднічала сённяшняму серыяльнаму наратывунаму ўскладненню з яго вертыкальна-гарызантальным разгортваннем сюжэта. У спісе выдатных работ таксама «Яго батальён» па аднайменнай аповесці Васіля Быкава (дзе серыі, 1989 г.). Усе гэтыя тры фільмы аб'ядноўвае асоба аднаго выдатнага майстра — рэжысёра Аляксандра

Кадр з фільма «Ідзі і глядзі».

Карпава. Як падкрэсліла Наталля Агафанава, ён паказваў суровую працату будняў вайны — ростані, безыменныя вышыні, ні манументалізацыі, ні плакатнасці, галоўны герой — пехацінец вайны на маральных ростанях.

Другі вузел у ігравых серыялах, паводле меркавання Наталлі Агафанавай, — так зване ідэянае кіно, дзе пунктам адліку стаў фільм «Руіны страляюць...» Вітала Чачверыкова (1970—1972 гг.). У гэтым жа ваенным кінаблоку «Парашуты на дрэвах» Іосіфа Шульмана (1973 г.), «Дзяржаўная граніца» Вячаслава Нікіфарова (1980-я гг.). Наталля Агафанава лічыць, што Шульман больш арганічна злучыў у сваёй рабоце дакументальны і ігравы матэрыял у адрозненне ад Чачверыкова.

Трэці вузел, на думку спецыяліста, — так зване іншае кіно часу перабудовы, першая спроба выйсці за рамкі савецкага дыскусу пра вайну, каб сказаць нешта новае — гэта «Пераправа» Віктара Турава (1988 г.) і «Пляч перапёлкі» Ігара Дабралюбава (1990 г.).

Чацвёрты вузел — прыгодніцкае ваеннае кіно, дзе зыходным пунктам стаў фільм Міхаіла Пташкі «Час выбраў нас» (1976, 1978 гг.). У стужках такога жанру больш каштоўнае не рэфлексія рэжысёра на тэму чалавека на вайне, а розныя авантуры. Менавіта гэта стала характэрнай рысай ігравых серыялаў 2000-х гадоў, замацаваўшыся ў асноўных клішэ. «У адрозненне ад сваіх папярэднікаў фільмы сталі мець жанравы ўхіл шпіёнскага дэтэктыва, галоўныя героі нагадваюць суперменаў, баявая сюжэтная лінія пераплятаецца з лірычнай, але тая адыходзіць на другі план. Сярод такіх работ — «Замах», «Немец», «Сляды апосталаў», «СМЕРШ», — нагадала Наталля Агафанава. Канешне,

гэта любімыя многім і даволі папулярныя серыялы. Аднак тут сапраўды ёсць над чым задумацца нашаму чытачу: такія фільмы адпавядаюць запатрабаваным сучаснага глядача, але ці не страцілі мы за пагонямі і шпіёнскімі авантурамі душэўнае і інтэлектуальнае кіно?

Адзін з папулярных сёння прыёмаў у ваенных фільмах — снайпер супраць снайпера. Наталля Агафанава згадала, што адным з першых у гэтым плане стаў «На безыменнай вышыні» (2004). Сярод мноства сучасных серыялаў яна асабліва вылучыла той, які абавязкова варта паглядзець, — «У чэрвені 1941» (2008) па матывах аповесці Алега Смірнова «Чэрвень». Менавіта з гэтага твора, падкрэслівае Наталля Анатолеўна, узяты метафарычны прыём аднаўлення пагранічнага слуха, які можна бачыць у розных ваенных фільмах, у прыватнасці ў «Дзяржаўнай граніцы».

Наталля Агафанава заклочана тым, што сённяшні ігравы серыял набліжаны да камп'ютарнай гульні. «Ці чакаць у кіно

рабоце, загодчыка кафедры кіно і тэлебачання БДАМ, кандыдата мастацтвазнаўства: «У фільме шмат відовішчых і натуралістычных, разбуральных і крываваых сцэн, закліканых паказваць нервы глядачоў: абвальванне падарванага чыгуначнага моста, падзенне эсэсаўца ў яму-пастку, расправа з дзіцем, схаваным у сене, пры дапамозе вілаў. Нават на этапе ўступных цітраў, калі пасярод пустога чорнага экрана высвечваецца маркіроўка 12+, чуецца гук стрэлу, і вакол плюса ўтвараецца кружок белай павуцінкі прастрэлага шкла». Алег Ігаравіч акцэнтна ўвагу на гэтым прыёме, бо відэаочна: у ім сумешчаны адсылка да тэмы адабрава вайной дзяцінства і просты спосаб завалодання ўвагай глядача. «Паабядаць стрэлам відовішчасьць і далей на працягу ўсёй карціны выконваць гэтак абцяжана, падтрымліваючы ўзровень адрэналіну, — рэжысёрская стратэгія ўздзеяння на масавую аўдыторыю, — перакананы ён. — Такім чынам захоплены праглядцам чалавек паралельна з успрыманнем уражальных сцэн засвоіць ідэянае напам'янае фільма».

Алег Ігаравіч нагадаў, што класічны беларускі фільм пра Вялікую Айчынную вайну былі створаны, калі рэпертуар Нацыянальнай кінастудыі фарміраваўся выключна па тэматычным прыніцы і ў найлепшых фільмах ваенная тэма раскрыта ў розных ракурсах на высокім мастацкім узроўні. Аднак у асноўным у жанры драмы. Засяродзіўшы асноўную ўвагу на рэалізацыі тэмы вайны ў выглядзе тэлсерыяльнай прадукцыі і вострасюжэтных стужак, сучасны беларускі кінематограф працягвае развіццё ваеннай тэмы ў жанравым ключы, не прэтэндуячы на саперніцтва з дасягненнямі мінулых гадоў.

У шэрагу беларускіх фільмаў, прысвечаных ваеннай тэме, на думку спецыяліста, асабліва вылучаецца сваім ідэяна-мастацкім рашэннем псіхалагічная драма «Ворагі» (2007) — таленавітая дэбютная работа рэжысёра Марыі Мажар. Драматычная гісторыя аб акупаванай немцамі беларускай вёсцы становіцца полем бітвы са стэрэатыпамі ваеннага кіно: два варажыя бакі вучацца разумець аднаго, знаходзіць кампрамісы, пачынаюць бачыць у сваім ворагу звычайнага чалавека, здольнага адчуваць, перажываць, кахаць.

У сваім выступленні Алег Сільвановіч падрабязна згадаў гісторыю беларускага кінематографа, пачынаючы ад фільма «Канстанцін Заслонаў», які лічыцца першай айтчынай ваеннай стужкай (рэжысёр А. Файнцыммер, В. Корш-Саблін, 1949 г.).

На думку спецыяліста, асноўным пунктам адліку ў новай распрацоўцы ваеннай тэмы стаў ваенна-прыгодніцкі фільм «У жніўні 44-га...» (2000 г.), пастаўлены па матывах рамана Уладзіміра Багамолава «Момант ісціны». Работа Міхаіла Пташкі мела ашаламляльны глядацкі поспех. Яму ўдалося падняць планку жанравага ўзроўню настолькі высока, што яе не ўдаецца дасягнуць да гэтага часу пры ўсіх магчымых камп'ютарных тэхналогіях сучаснай кінавытворчасці.

Алег Сільвановіч таксама нагадаў дваццацігоддзя Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм», звязаны з міжнародным прызнаннем ваеннай драмы «У тумане» (2012 г., знята па аднайменнай аповесці В. Быкава). У вытворчасці карціны акрамя Нацыянальнай кінастудыі прынялі ўдзел кінакампаніі Германіі, Расіі, Нідэрландаў і Латвіі. Частковае фінансаванне фільм атрымаў ад Еўрапейскага фонду развіцця кінамаграфіі «Eurimages». Упершыню ў гісторыі беларускага кіно фільм быў уключаны ў асноўную конкурсную праграму 65-га Канскага міжнароднага кінафестывалю і заваяваў прэстыжны прыз ФІПРЭСІ «За найлепшы фільм».

Ірына ПРЫМАК

Храм у храме

Моўчадзь — даўняе мястэчка Беларусі. Упершыню згадваецца ў летапісных крыніцах у першай палове XV стагоддзя. Цяпер Моўчадзь — аграгарадок у Баранавіцкім раёне Брэсцкай вобласці. У цэнтры Моўчадзі ўзвышаецца Свята-Петра-Паўлаўская царква — архітэктурны помнік XIX стагоддзя. Балакаменная царква ўяўляе сабой кананічны чатырохчасткавы храм: званіца, трапезная, малітоўная зала, апсіда. Асноўны кубападобны аб'ём пад чатырохсхільным дахам увянчаны маляўнічым пяцікупаллем. У гэтым годзе царква адзначаць 150-гадовы юбілей.

Назіраючы, як сучасныя гаджэты адрываюць дзяцей і моладзь ад духоўнасці, прапагандуюць толькі матэрыяльна-эгаістычныя рэчы, ён вырашыў стварыць пры царкве дзіцячую бібліятэку,

бо кніга — крыніца ведаў, выток мудрасці. Менавіта кніга, упэўнены іерэй Іаан, развівае мысленне, уяўленне, мову дзіцяці, фарміруе ў яго маральныя ідэалы, вучыць аналізаваць, параўноўваць, рабіць высновы. Аднавяскоўцы падтрымалі ініцыятыву. Сталі прыносіць у храм кнігі. Хутка бібліятэка царквы папоўнілася выданнямі не толькі для дзяцей і юнацтва, але і для дарослых. Пытаемся ў святара, ці карыстаюцца попытам кнігі. «Так, — адзначае іерэй Іаан, — вяскоўцы часта прыходзяць па кнігі, многія раяцца, якую лепш прачытаць, каб атрымаць адказ на хвалюючае жыццёвае пытанне. Бывае, што і абмеркаванне зместу кніг разам праводзім».

Самыя актыўныя чытачы — вучні пачатковых класаў. Гэта вельмі радуе святара, бо любоў да чытання закладваецца ў дзяцінстве. Дарэчы, кнігі з бібліятэкі царквы падарожнічаюць па ўсім прыходзе: іерэй стаў ініцыятарам і перасоўнай бібліятэкі, бо не кожны чалавек мае магчымасць даехаць да храма.

Напярэдадні Тызня дзіцячай кнігі бібліятэка маўчадскай царквы папоўнілася кнігамі для дзяцей з аўтографамі сучасных беларускіх аўтараў: Алеся

Карлюкевіча, Міхася Пазнякова, Уладзіміра Мазго, Наталлі Саветнай, Таццяны Дашкевіч, Дзмітрыя Нікалаева, Тамары Кавальчук, Іосіфа Роголя, Валяніны Драбышэўскай. Атрымалі юныя чытачы міжнародны зборнік паэзіі і прозы «У краіне фантазіі» (укладальнікі М. Пазнякоў, Т. Кавальчук, В. Баюканскі).

Аповеды дзяцей і дарослых пра Вялікую Айчынную вайну «Ніколі не забудзем» (укладальніца Таццяна Дашкевіч) адразу зацікавілі маленькіх прыхаджан, бо ім добра вядома страшная гісторыя роднай вёскі: у ліпені 1941 года Моўчадзь была акупавана фашыстамі, якія стварылі тут гета. Для ўвекавечання памяці 112 землякоў, якія загінулі ў гады Вялікай Айчынай вайны, 3600 мірных жыхароў, расстраляных фашыстамі, у 1977 годзе ў Моўчадзі ўстаноўлены помнік — скульптурная кампазіцыя і дзве стэлы, на адной з якіх — імяны загінулых.

Спадыёмся, што бібліятэка царквы будзе папаўняцца новымі выданнямі, а вялікая справа іерэя Іаана Пашкевіча ў далучэнні прыхаджан да кнігі сапраўды ўзбагаціць духоўны свет кожнага маўчадца.

Валяніна ДРАБЫШЭЎСКАЯ
Фота даслана аўтарам

У сэрцы ты ў кожнага, Перамога!

9 мая Смаргонская раённая бібліятэка прыняла ўдзел у раённым свяце да Дня Перамогі і арганізавала інтэрактыўную бібліятэчную пляцоўку «У сэрцы ты ў кожнага, Перамога!» у гарадскім парку.

На кніжна-ілюстрацыйнай выставе «У сэрцах і кнігах — памяць пра вайну» былі прадстаўлены кнігі пісьменнікаў, якія прайшлі дарогамі вайны, якія напісалі для нас выдатныя кнігі пра сваю вайну, пра салдацкае сяброўства, франтавое таварыства, цяжар паходнага жыцця, дзёрцтва і геройства. З дапамогай QR-кодаў кожны ахвотны мог паглядзець фільм ці паслухаць аўдыякніжку.

Для дзяцей і дарослых былі падрыхтаваны лагічная гульня «Шыфры і шыфроўкі», дзе з дапамогай Азбукі Морзе трэба было расшыфраваць пасланне, інтэрактыўная гульня «Трывожны чамаданчык», які збіралі на выпадак непрадбачанай сітуацыі, гульня «Дарога Перамогі», пазлы на ліпучках «Ваенная тэхніка», віртуальнае падарожжа «Зазірні ў сапраўдны танк!». Асабліваю цікавасць выклікала віктарына «З салдацкага рэчмяшка», дзе на лістах-трохвугольніках былі напісаны пытанні аб падзеях ваеннага часу.

Разам з дзецьмі быў сабраны вялізны букет базу. Папулярнасцю карысталася і паслуга «Акварым».

Юлія ЖУК

Фота даслана аўтарам

Справа жыцця

Дзень адкрытых дзвярэй прайшоў у Бастунскай сельскай бібліятэцы-клубе. Ён быў прымеркаваны да 70-годдзя бібліятэкі.

Святочную праграму падрыхтавалі бібліятэкар Ірына Карповіч і культурарганізатар Алена Булаўка. Бібліятэкар пазнаёміла гасцей з гісторыяй даўжынёю ў 70 гадоў. З пачуццём глыбокага хвалявання згадалі ветэранаў бібліятэчнай справы, супрацоўнікаў, якія аддана і шчыра служылі сваім чытачам. Словы віншавання прагучалі ад дырэктара Воранаўскай раённай бібліятэкі Наталлі Камінскай.

Зарына ВАСЮКЕВІЧ

Фота даслана аўтарам

Ушанаванне памяці

Зборам і захаваннем ведаў пра Васіля Вітку Слуцкая раённая цэнтральная бібліятэка займалася многія гады. У 2008 годзе з мэтай папулярнага літаратурнага спадчыны Васіля Віткі бібліятэка арганізавала Віткаўскія чытанні. З таго часу канферэнцыя праходзіць штогод у маі цягам тыдня.

У 2017 годзе, дзякуючы намаганням бібліятэкі, Слуцкім раённым Саветам дэпутатаў 27-га сходу было прынята рашэнне прысвоіць імя пісьменніка Васіля Віткі вуліцы ў новым мікрараёне горада. У 2021 годзе, да 110-годдзя з дня нараджэння земляка-пісьменніка, кніжніца сумесна з чытачамі, маладымі дызайнерамі Веранікай Шушкевіч і Ільёй Паддалкам, распрацавала праект інтэрактыўнага сквера па вуліцы пісьменніка.

Лагічным працягам шматгадовай працы бібліятэкі стала з'яўленне віртуальнага музея Васіля Віткі «Народжаны пад знакам паэзіі». Так некалі крытык Вера Палтаран сказала пра Васіля Вітку. Праект створаны ў цесным супрацоўніцтве з Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры

Бесплатны лічбавы рэсурс адкрыўся для анлайн-карystalнікаў на сайце ўстаноў напрыканцы 2023 года. З ім таксама можна пазнаёміцца праз QR-коды ў скверы па вуліцы Васіля Віткі.

Супрацоўнікі Слуцкай бібліятэкі распрацавалі дызайн-макет віртуальнага музея, прааналізавалі значную колькасць матэрыялаў — кніг, артыкулаў з газет, часопісаў, архіваў, інтэрнэт-крыніц. Праведзена вялікая работа па пошуку дакументаў, фотаздымкаў. Паступова было алічавана і адрэдагавана з фондаў бібліятэкі больш за 30 кніг агульным аб'ёмам 1430 старонак.

Віртуальны музей складаецца з пяці раздзелаў. Матэрыялы кожнага ахопліваюць розныя бакі шматграннай жыццёвай, творчай і педагогічнай дзейнасці Васіля Віткі. Шматлікія звесткі падмацаваны ўспамінамі Васіля Віткі, інтэрв'ю, архіўнымі дакументамі і матэрыяламі, фотаздымкамі.

У раздзеле «Аб творчасці» прадстаўлены бібліяграфічныя спісы твораў пісьменніка, літаратурна-крытычныя артыкулы і рэцэнзіі, лісты Васіля Віткі. Асобная рубрыка знаёміць з дзейнасцю творцы на пасадзе галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка». Педагагічная дзейнасць пісьменніка адлюстравана ў рубрыцы «Вітка-педагог».

Падрабязна разглядаецца літаратурная спадчына паэта і яго перакладчыцка дзейнасць. Прадстаўлены поўныя тэксты твораў, публіцыстычных артыкулаў, аўдыязапісы, творы на замежных мовах.

Практычныя матэрыялы метадычнай скарбонкі ў раздзеле «Сцэнарыі» будуць карысныя для педагогаў, выхавальцаў, бібліятэкараў падчас арганізацыі заняткаў і мерапрыемстваў у кантэксце папулярнага Віткаўскага спадчыны.

У раздзеле «Ушанаванне памяці» можна пазнаёміцца з творамі-прысвячэннямі, матэрыяламі па правядзенні Майскіх віткаўскіх чытанняў, звесткамі аб лаўрэатах прэміі часопіса «Вясёлка» імя Васіля Віткі, а таксама знайсці інфармацыю аб ушанаванні памяці нашага слаўтага земляка ў назвах вуліц, школы, адкрытага акцыянернага таварыства, бібліятэкі, мемарыяльнай дошкі, сквера.

Людміла ГУРЫНОВІЧ,

дырэктар Слуцкай раённай цэнтральнай бібліятэкі

Зламаць стэрэатыпы

Знакаміты джаз-хор Свядлоўскай дзяржаўнай дзіцячай філармоніі (г. Екацярынбург) упершыню выступіў на беларускай сцэне з праграмай «АКУСТИКА А CAPELLA». У рэпертуар калектыву ўвайшлі найлепшыя ўзоры джазавай музыкі, фальклор розных народаў свету, сачыненні сучасных кампазітараў.

Гісторыя джаз-хору пачалася ў 1988 годзе. З таго часу маленькая група дзяцей вырасла да вялікага калектыву, у які ўваходзяць больш за 150 дзяўчынак ад 5 да 18 гадоў. Хор падзяляецца на тры ўзроставыя катэгорыі: малодшая, сярэдняя і старшая (канцэртная) групы. Іх нязменны мастацкі кіраўнік Марына Макарава старанна падбірае рэпертуар згодна з узростам і зацікаўленасцю дзяцей. Галоўны дырыжор удастоена прэміі губернатара Свядлоўскай вобласці за заслугі ў сферы мастацтва і культуры ў 2006 годзе (праграма К. Джэнкінса «ADIEMUS. Танцы времени») і ў 2012 (праграма «Планета звука»). У 2010 годзе — звання «Заслужаны работнік культуры РФ». Марына Макарава актыўна займаецца метадычнай работай у рэгіёне, праводзіць майстар-класы і з'яўляецца членам журы ўсерасійскіх і міжнародных конкурсаў. З цеплынёй і пашчотай адгукаецца пра свой калектыв, які вядзе з самага пачатку яго дзейнасці: «Мы існуем ужо больш чым 30 гадоў і раслі разам з тым, як павялічваліся калектывы. У нейкі момант мы зразумелі, што джаз стаў вельмі цесным для нашых амбіцый і магчымасцей, таму пачалі пашыраць рэпертуарныя граніцы. І дагэтуль працуем над тым, каб гарманічна спалучаць класічную музыку, творы сучасных аўтараў і джазавыя кампазіцыі.

Паглядзім на праграму «АКУСТИКА А CAPELLA», якая складаецца з твораў кампазітараў XX—XXI стагоддзяў, не

звязаных адзін з адным ні музычным стылем, ні краінай, ні тэматыкай творчасці. Сюды ўвайшлі беларускія, рускія і філіпінскія народныя песні, класічныя кампазіцыі Н. Банет, С. Ліка, Р. Эсмейл, Л. Гарбунова, творы сучаснага кампазітара А. Бяндэрскай. Спецыяль-

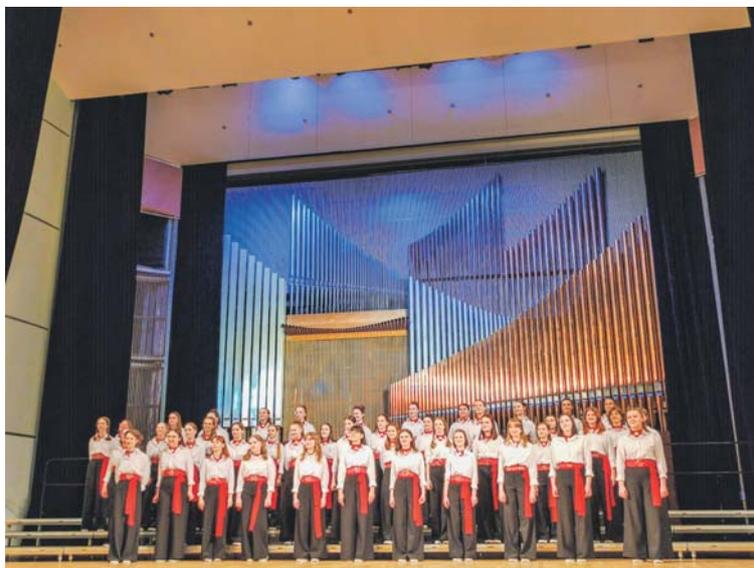
Азіі (Кітай, Румынія, Швецыя, Фінляндыя, Аўстрыя, Чэхія, Італія, Бельгія, Нідэрланды, Польшча, Венгрыя, Балгарыя, Літва, Японія, Латвія, Швейцарыя, Ганконг). Расійская тэлепраграма «Нюка, все вместе! Хором!» стала апошнім конкурсам, дзе калектыву Свядлоўскай

гуць пашырыць магчымасці нашых дзіцячых хароў па вопыце расійскіх калектываў Вольга Янум.

Вернемся да праграмы «АКУСТИКА А CAPELLA». Спеў без музыкальнага суправаджэння паказвае сілу гуку, яго шырыню і багацце. Два канцэртныя аддзяленні ўспрымаюцца па-рознаму. Першая частка, куды ўвайшлі творы Р. Дубра («Missa de spiritu sancto»), Н. Банет («Балада пра пацалунак»), С. Ліка («Вар'яцкія птушкі»), Л. Екабсон («Folk mass»), успрымаецца як светлая сонечная раніца. Мяккія галасы джаз-хору ахутваюць залу лёгкай атмасферай спакою. Другое аддзяленне, якое складаецца з кампазіцый Р. Эсмейл («Tuttarana»), М. Шэрвіна («Салавей»), філіпінскай народнай песні «Orde-e» (апрацоўка М. Т. Візкондэ-Ролдан), Л. Гарбунова («Русский календарь»), беларускай народнай песні «Закаці, закаці, яснае сонейка», А. Бяндэрскай («Поле, поле...»), рускіх народных песень «Скоморошина» (апрацоўка А. Аранбіцкага), «Вдоль да по речке» (апрацоўка Я. Пятрова), Х. Эльбердзіна («Cantate Domino»), больш нагадвае насычаны дзень, што суправаджаецца яркімі акцэнтамі. Складана вылучыць найлепшыя кампазіцыі ў праграме, але незабыўнае ўражанне пакінулі філіпінская і беларуская народныя песні, творы С. Ліка і М. Шэрвіна «Вар'яцкія птушкі» і «Салавей». Іх аб'ядноўвае незвычайны напеў і шырыня гукаў, якія запоўнілі залу. Здавалася, што на сцэне замест дзяўчынак-падлеткаў знаходзіцца яркія экзатычныя птушкі з рознымі галасамі і паводзінамі.

Джаз-хор Свядлоўскай дзіцячай філармоніі сапраўды разбівае ўсе стэрэатыпы пра харавое мастацтва. Гэта ўжо не проста песні, а цэлае шоу, пастаноўленае і адыграннае без адзінай ноты. Толькі чысты дзявочы голас: мяккі і ціхі, моцны і гучны, пашчотны і кранальны.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,
фота аўтара

на для беларускіх глядачоў дзіцячы джаз-хор падрыхтаваў песню «Закаці, закаці, яснае сонейка» (апрацоўка А. Бяндэрскай). Работа над кампазіцыяй ішла вельмі хутка. «Гэтая песня лягла, быццам наша родная, так яна спадабалася. Неверагодны твор упрыгожыў нашу праграму», — дзеліцца Марына Макарава.

Калектыву шматразова прымаў удзел у прэстыжных конкурсах і фестывалях у Екацярынбургу і далёка за яго межамі. За гады існавання джаз-хор пабываў у розных краінах Еўропы і

дзіцячай філармоніі прадставіў свой незвычайны рэпертуар і арыгінальнае выкананне. «Тое, што яны робяць, быццам выходзіць за межы чалавечых магчымасцей. Часам глядзіш на іх і не верыш: а што, так можна?» — пракаментавала выступленне джаз-хору на шоу галоўны дырыжор Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Рэспублікі Беларусь Вольга Янум. Выступленне калектыву Свядлоўскай дзіцячай філармоніі на нашай сцэне стане выходным пунктам для беларускіх хормайстраў, якія ў будучыні мо-

зваротная сувязь

Біяграфія стагоддзяў

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партреты», прысвечаныя памяці паэта Міколы Аўрамчыка.

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з паэтэсай і празаікам Валянцінай Драбшэўскай.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вянярскага). У «Радзіёбляітэцы» з панядзелка да пятніцы — аповесць Васіля Быкава «Трэцяя ракета».

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Ніла Гілевіча.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — аповяданні айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект

«Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя», гэтым разам слухачы пазнаёмяцца з творчасцю Алены Стэльмах. Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

3 чэрвеня — у Мінскі абласны краязнаўчы музей (г. Маладзечна, вул. Партызанская, 3) на свята «Цудоўны час — лагоднае лецішка», прымеркаванае да Дня абароны дзяцей. Госьць — Тамара Бунта. Пачатак у 10.30.

5 чэрвеня — у публічную бібліятэку № 14 імя Францішка Багушэвіча (вул. Прытыцкага, 42) на творчую сустрэчу Уладзіміра Мазго з юнымі чытачамі. Пачатак у 11.00.

6 чэрвеня — у Мінскую раённую цэнтральную бібліятэку (а. г. Міханавічы, вул. Школьная, 25) на свята «Лета з добрай кнігай. Урок міласэрнасці». Госьць — Тамара Бунта. Пачатак у 13.00.

6 чэрвеня — на ўскладанне кветак да помніка Аляксандру Пушкіну

(набярэжная ракі Свіслач). Пачатак у 14.00.

6 чэрвеня — у Дом дружбы (вул. Захарова, 28) на творчую імпрэзу, прысвечаную 225-годдзю з дня нараджэння А. С. Пушкіна. Пачатак у 16.00.

6 чэрвеня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42). Госьць — Валерыя Саротнік. Творчы кіраўнік Іна Фралова. Пачатак у 18.30.

7 чэрвеня — у гімназію № 39 (вул. Кунцаўшчына, 10) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго. Пачатак у 11.00.

8 чэрвеня — на творчую сустрэчу з пісьменнікамі, прэзентацыю кніг на плошчы Свабоды (побач з ратушай). Пачатак у 16.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviadza.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lit_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviadza.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэзы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісны індыксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
30.05.2024 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 675

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1043
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэагуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці
з закондаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

